gni faciendum judicium meum, quando attuli alios auctores omni exceptione majores. Gerſon loquitur de illis, qui ſtudioſe negligunt examinare rationes, & in veritatem inquirere: quid enim ſenſerit, patet ex his ejus verbis, *de vita Spirit. lect. 4. Coroll. 11. Ex his elicio pro Doctoribus Theologicis doctrinam ſalubrem, ne ſint faciles aſſerere actiones aliquas, aut omiſſiones eſſe peccata mortalia, præſertim ſub univerſali ... debet quilibet nunquam obliviſci, quam incerta eſt ſcientia noſtra, ita ut idem ſæpe homo brevi momento temporis nunc in hanc, nunc in oppoſitam feratur ſententiam.*

§. 3. Idem Eliz. *qu.* 11. *&* 12. docet turpe eſſe, & illicitum Profeſſori tenere, vel ſequi doctrinam, eo quod eam doceat aliquis, ſi ad hoc non moveat veritas ipſa. Similiter *q.* 8. §. 3. declamat contra illos, qui ideo non tenent aliquam opinionem, quia multorum eſt. *Contra eſt* 1. quia non ſemper inveniri poteſt veritas, uti ſæpe dictum eſt: ergo in dubio ſequi poſſum prudentem Ducem. 2. Si valent argumenta Eliz. Ergo male erectæ ſunt diverſæ academiæ ſectantes oppoſitas doctrinas tanquam antecedenter ſuas; item ſequentes hunc, vel illum Magiſtrum, v. g. S. Auguſtinum, S. Th. S. Bonav. Scotum. 3. Ergo nullus apud Thomiſtas, vel Scotiſtas audebit ſe voto, vel juramento adſtringere ad doctrinam S. Thomæ, vel Scoti, nam neutri erunt ſufficienter certi, quod doctrinam veram ſint ubique reperturi; & quas rationes afferent Thomiſtæ pro S. Thom. eis ſimiles afferent Scotiſtæ pro Scoto. Reſpondet quidem Eliz. §. 5. notam veracis Doctoris eſſe, ſi Eccleſia de illo dicat, *o Doctor egregie, Eccleſiæ S. lumen, divinæ legis amator. Sed contra* eſt manifeſte, nam Eccleſia id dicit de ſingulis Doctoribus Eccleſiæ, & tamen certum eſt multos contradictoria docere, v. g. S. Auguſt. & S. Hieronymum; item S. Thom. & S. Bonav. uti oſtenſum eſt *l.* 1. *n.* 719. ergo licebit hunc, vel illum ſequi, licet certum ſit alterutrum docere falſum. *Conf.* nam Eccleſia non dicit iſta verba de Scoto, de S. Anton. de Cajet. de Durando, de Bachono, de Suar. aliiſque piis, & doctis viris: ergo peccatum erit ſe obligare ad unum ex his ſequendum. 4. Quod attinet ad illum, qui ſequitur multos, niſi obſtet certitudo in contrarium, prudenter præſumimus id eſſe magis vicinum vero, quod multi ſapientes viri tenent, ſecundum dicta *l.* 1. *n.* 270.

1544 §. 4. In his, quæ pertinent ad fidem, & mores, peccatum eſt tenere, vel docere opinionem, quam quis ſufficienter advertit eſſe falſam, quia hoc eſt addere, vel demere aliquid legi Dei, quod prohibetur, Deut. 4. V. 2. Putatque Eliz. *q.* 8. §. 10. docentem falſa peccare contra juſtitiam, quia vera docere tenetur, vel ex mercede, vel ſaltem ex tacito pacto, ſicuti contra juſtitiam peccaret nauta, qui ſive pretio, ſive gratis, me acceptaſſet transferendum in Italiam, & transferret in Angliam: ſed vide de hoc dicta *lib.* 3. *p.* 1. *a num.* 351.

1545 §. 5. Si Profeſſor in ſchola doceat abſolute ſententiam, quam judicat eſſe minus probabilem (ſi juſta cauſa non excuſet, qualis eſſet ſecundum Oviedo, ne cenſeatur ſingularis, vel a Superiore reprehendatur) Suar. dicit eſſe mortale, Sanch. veniale; Salas, Caſtrop. Rhod. Laurent. univerſaliter dicunt nullum eſſe peccatum, quia putant excuſari propter obligationem nimium gravem examinandi, ubi probabilitas ſit major, aut minor: tenet cum his Terill. *in Reg. q.* 2. *n.* 24. ſi judicet ſententiam tantum pobabilem, eſſe communiorem, & utiliorem: attamen docere improbabilia circa fidem, & mores eſt mortale uti recte Sanch. Caſtrop. Laurent. quia grave eſt cauſare errorem in rebus ita neceſſariis. Docere improbabilia in Grammatica, aut Philoſophia etiam grave eſſe putant Sanch. Caſtr. Laurent. quia docens ex officio tenetur recte docere, & ingenerare generales errores videtur grave; Salas putavit eſſe leve, ſed Rhodes dicit hoc eſſe improbabile, niſi privatim doceret. Vide dicta *l.* 3. *p.* 2. *a n.* 351.

§. 6. De Conſiliariis Principum ſatis inſinuavi *l.* 1. *nu.* 456. qualia vitia cavere debeant, & quales eſſe: poſſe autem, per ſe loquendo, quemvis, qui conſulitur, reſpondere ſecundum opinionem probabilem alienam contra ſibi probabiliorem, docet Suar. *t.* 2. *tr.* 3. *dec.* 12. *ſeſſ.* 6. *n.* 9. item Sair. Vaſq. Sanch. quos ſequitur Diana *p.* 2. *tr.* 13. *R.* 14. & conſentit Mendo *dec.* 13. *n.* 202. ſuadeturque ex dictis *l.* 1. *nu.* 377. dicere enim poteſt eſſe viros probos, & doctos, qui dicant hoc, vel illud fieri poſſe in tali caſu. *Dixi*, per ſe loquendo, nam ſæpe ex pacto, vel circumſtantiis tenetur aliquis pro conſilio interrogatus depromere ſenſum ſuum, & non tantum alienum.

§. 7. Navarr. Andr. & alii putant Conſiliarium ſemper exquirentem ſententias faventes placito, & commodis ſui Principalis, peccare mortaliter, quia exponit ſe periculo inducendi in errorem, ſed ſi recta intentione procedat, non ideo peccare docent Sanch. Baldel. Breſſ. & alii, utitur enim jure ſuo, imo & fungitur officio ſtudendi licitis commodis domini ſui. Quod ſi inquireret in AA. faventes, volens ſtare ſententiæ cujuſcumque, quacumque ratione nitatur, male ageret, uti recte Bardi *de Conſc. prob. dec.* 4. *c.* 19. *n.* 4. & Burg. *c.* 3. *c.* 51.

§. 8. Quædam Concionatoribus proponit Eliz. *q.* 6. §. 5. *&* 6. Et 1. arguit in illis ſcientiæ defectum, ob quem neſciant, quid ſit & quando reipſa committatur verbi gratia uſura, ſimonia, vindicta, injuſtitia commutativa, & diſtributiva, avaritia, ambitio, fraus in contractu &c. ideoque explicare non poſſint populo, quid ſub illis nominibus lateat, ac damnetur, & ſic in eis vitii relinquant. 2. Carpit modum probandi, *probant ſcilicet*, inquit *alibi ex alienis, alibi ex propriis, ſed ſine ſenſu, & præter ſenſum: alibi parum ſcripturas verſant, SS. PP. prætereunt, dicta Oratorum, & maxime Gentilium colunt, & mundum univerſum percurrunt, longiſque deſcriptionibus implent, quid ergo Chriſtianum inde concludant? alibi ſcripturas quidem, & SS. nominant, ſed quibuſdam, ut vocant, conceptibus tam longe a vero, ac veriſimili divagantur, ut non Oratoris ſolum, ſed nec Poetæ quidem locum teneant.* 3. Dicit eos ſolere in quædam invehi, v. g. in luxum veſtium, denudationem pectoris &c. neque tamen explicare populo, quandonam, & qualia ſint peccata, atque ideo ab ejuſmodi concionibus appellatur ad Theologos, quod ſacris Oratoribus eſt probro, ac impedit omnem dictionis fructum: Paulus Timotheo dicebat; increpa in omni patientia, & doctrina, ut potens ſit exhortari in Doctrina ſana. Et S. Aug. de Doctr. Chriſt. *l.* 4. *cap.* 12. Concionatoris munus eſſe ait, *ut doceat, ut delectet, ut flectat: docere neceſſitatis eſt, delectare ſuavitatis, flectere victoriæ. Olim*, inquit Eliz. Auguſtini, Chryſoſtomi, Ambroſii, Gregorii *erant Concionatores, ſed iidem Theologi.* (1)

* (1) *Non omittendum heic, quid S. C. C. juſſu Innocentii XI. de modo concionandi ſaluberrime ſanxerit. Deſcribo admonitionem hanc ex Genetto* Theol. Mor. *T.* 2. *Balleonianæ editionis* 1705. p. 304.

INNOCENTII XI.

Admonitio ad verbi Dei Concionatores per litteras Sacræ Congregationis Concilii ad Epiſcopos directas.

* A Pluribus Chriſtiani Orbis Provinciis graves, frequenteſque Romam, atque ad ipſam Sanctam Sedem adventant, ſeu delationes, ſeu querelæ adverſus præſentem prædicationis uſum, tamquam a primævo Apoſtolorum inſtituto prorſus aberrantem. Ac quidem cum verbum Dei, quod, Apoſtolo teſte, omnino eſſe debet ſanum, ac ſalutare, multiplici lue per plures ex ipſis Evangelii præconibus reddatur infeſtum; merito Sanctiſſimus Dominus noſter decrevit, contagionem univerſo gregi tam exitioſam, longeque patentem, omni Apoſtolicæ authoritatis conatu prorſus extinguere.

* Nam quæ peſtis eſſe, aut excogitari violentior ea poteſt, quæ cibos ipſos ad vitæ præſidium inſtitutos, ipſaſque medicinas pro morbis depellendis inventas, in mortis inſtrumenta, & præſentiſſima venena convertere? Verbum profecto Dei panis eſt ille vitæ, & intellectus, quo cibari, & aqua ſimul ſalutaris, qua potari fidelium animas, ab ipſis Religionis Chriſtianæ incunabulis, Redemptor noſter edocuit. At vero ſi ſal, quod pro Dei verbo a Sanctis accipitur, per futiles conciones evanuerit, in quo putreſcentia mortalium vitia condientur? Quin imo ſi ſal idem, quod Prædicatores aperte ſignificat, per eloquentiam plane ſtultam infatuatum fuerit, revera non ultra valebit, niſi ut conculcetur, & utinam jam non conculcaretur ab hominibus. Quæ enim miniſterio tam ſacro majeſtas, qui decor, quæ ſanctitas, quæ utilitas ineſt, quando plurimi, ut Paulus clamat, verbum Dei adulterantes, aut jocis tamquam hiſtriones, aut converſi ad fabulas uti Poetæ, auditores ſibi prurientes auribus coacervant, aut inanis facundiæ lenocinio, & calamiſtrato, ac meretricio plane ſtylo, prædicationem fœde corrumpunt?

* Mandat ergo Sanctitas ſua zelo vere Apoſtolico accenſa, ut omnes Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ceterarumque Eccleſiarum Præſides, quorum præcipuum munus eſt verbum Dei adminiſtrare, gregemque paſcere, tantis corruptelis occurrant, eaſque Concionatoribus opportune ob oculos ponant, & fugiant a facie tot peſtium potius quam colubrorum. Et præſertim univerſi intelligant, quod per Jeremiam Deus illis indixit: *Propheta, qui habet ſermonem meum, loquetur ſermonem meum vere: quid palea ad triticum? nunquid verba mea non ſunt ignis, dicit Dominus, & quaſi malleus conterens petram?* videlicet oportere, conciones non paleis refertas eſſe ad vanitatem, ſed igne veritatis ſuccenſas.

* Porro ſciant, non levem eſſe culpam, ſed grande piaculum, graviſſimaque pœna mulctandum, ubi per ſcurrilitatem verbum Dei velut in ſcenam adducant, atque auditoribus deridendum traduxerint. Præterea neque per quæſtiones curioſas, ac paradoxa tam vana, ita ſupra captum populorum aſſurgant, ut vere querantur: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Similiter neque per illecebras inanium verborum, res non minus vanas obtrudant; & per oſtentationem memoriæ, atque pronunciationis præcipitantiam. quaſi præſtigiis auditorum animas, aureſque ludificent.

* Quamobrem Atiſtites per ſe, ſi tempus vacaverit, tum in Cathedralibus, tum in aliis Eccleſiis ſerio animadvertant, & in Diœceſi Vicariis foraneis, aliiſque miniſtris, probiſque viris, a quibus ea ſuper re relationes exigant, vigilantiam demandent. Ac ſi Concionatores normam hujuſmodi tranſgreſſos repererint, eos a prædicationis munere ad tempus bene viſum ſuſpendant, aliave ratione, pro modo culpæ, plectere curent, ſubrogando interim alios, qui ſalutari modo populo oſtendant vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat, ut pœnam æternam evadere, & cœleſtem gloriam conſequi valeant. Eminentia igitur veſtra in Diœceſi ſuæ curæ credita, ſanctiſſimi Domini noſtri juſſibus, & proprio muneri ſatisfacere non gravabitur; & Eminentiæ veſtræ manus humiliter deoſculor. Romæ 6. Julii 1680. Humillimus & addictiſſimus ſervus

F. Cardinalis Columna.

§. 9. Ad doctrinam accedere debet virtus, & vita exemplaris: Trithemius de Vita Sacerdot. *cap.* 1. *nu.* 24. ait, *Prædicantis ſermo facile contemnitur, cujus vita malis ſuſpicionibus in populo notatur.* Et *cap.* 6. *n.* 10. *Facile prædicantis ſermo contemnitur, ſi inter ruſticos familiariter effundatur, incipient te ex conſuetudine familiaritatis contemnere, & quaſi ex ſuis unum æſtimare.* Addit *a n.* 25. *Acc[illegible]ritiam & latro poteſt, emendare vero, nonniſi qui facit, quo[illegible]t: delicatus magiſter eſt, qui pleno ventre de jejunio diſputa[illegible] [illegible]ius vita requirenda eſt, quam Doctrina, quia plenius opere docetur, quam ſermone; excellentiſſimum namque docendi genus eſt, demonſtratio exempli.*

Quæ materiæ utiliſſime tractentur in Concionibus dictum eſt *l.* 3. *p.* 1. *n.* 766.

LIBER QUINTUS.
DE RATIONE COGNOSCENDI ET DICERNENDI PECCATA.

CAPUT PRIMUM.

De peccato in genere.

DUBIUM I.

Quid ſit peccatum?

„ RESp. I. Eſt tranſgreſſio legis, ſive, ut ait Tolet. eſt voluntarius receſſus a regula divina: per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale & humanum, quam divinum: per receſſum, intelligitur actus, (vel ejus omiſſio) qui ſit non tantum voluntarius, ſed etiam liber, cum aliqua actuali advertentia malitiæ. Quod addo, quia ut docet Sanch. 1. *mor. c.* 16. cum Vaſq. Bon. *d.* 2. *q.* 2. *p.* 3. *n.* 3. *&* 12. *&c.* non ſufficit ad actum peccaminoſum libertas & advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, qua ſcilicet quis advertere poterat, & debebat; nec quæcumque actualis, qua ſcilicet intellectus ratione commodi, & incommodi in objecto attendat: ſed requiritur, ut advertat moralem malitiam objecti, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat. Ratio eſt, tum quia ſine illa advertentia, non eſt voluntarium, cum non ſit cognitum; tum quia, quamdiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non eſt ſufficiens principium deliberandi de malitia, ideoque nec libertas, ac proinde nec culpa; & cenſetur illa inadvertentia naturalis & invincibilis oblitio. Addit tamen *Tann. d.* 4. *de pec. d.* 5. *q.* 5. *d.* 5. *n.* 106. non eſſe neceſſe, ut conſideratio illa maneat actu, dum peccatum durat: ſed ſatis eſſe ut vel actu, vel virtute maneat, ita ut cum ea, vel actus peccati fuerit inclinatus, vel ſaltem cauſa data, ut ſit in ebrio qui peccat, non vi præſentis, ſed præteritæ deliberationis. *V. Bald. l.* 1. *d.* 36. Verum Recentiores communiter docent, talem v. g. ebrium non peccare formaliter, quando uſu rationis caret, ſed malitiam eorum, quæ tunc fiunt contraxiſſe ante, dum prævidens malum, quod commiſſurus erat, ejus cauſam dedit; ajuntque dum quis actu peccat, ſemper eſſe ac mere advertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confuſam, ut v. apud Schol. nam in ordine ad praxim, parum refert, utrolibet modo loquaris.

„ Reſp. II. Ad peccatum requiruntur tres conditiones, ut patet ex prima reſponſione, 1. Ut ſit voluntarium, id eſt, ut fiat a voluntate conſentiente. 2. Ut ſit liberum, id eſt, ut ſit in poteſtate voluntatis facere, vel non 3. Ut advertatur malitia. *Ex quibus reſolves:*

„ I. Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neque eſt in, neque a voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet: ideoque nec impedit communionem, ſive is ſit internus, ut cogitationes contra fidem, blaſphemæ, obſcœnæ: motus carnis, etiam uſque ad effuſionem ſeminis, ſive externus ac violentus, v. g. ſtuprum virgini per vim illatum.

„ II. Defectu ſecundæ conditionis, ſubinde a peccato excuſantur vehementiſſimi motus iræ aut concupiſcentiæ, quibus uſus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

„ III. Defectu tertiæ non peccat, qui de jejunii præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etſi advertat eas ſibi delectabiles. Item qui lapidem projicit per feneſtram, non advertens periculum læſionis; vel qui contractum uſurarium celebrat, non advertens eſſe talem. Sanch. *num.* 21. *Regin. l.* 35. *n.* 75.

„ IV. Damna & eventus (licet alioqui frequentes) ex ebrietate ſecuti, & nullo modo præviſi, inculpabiles ſunt; quia nec in ſe, nec in cauſis ſunt liberi. Sunt vero culpabiles, ſi ſint præviſi, nec diligentia ſufficiens ex præſcripto prudentiæ ſit adhibita, ne ſequerentur: ea vero adhibita, etſi poſtea eveniant, culpa vacant. Uti etiam quando juxta loci & temporis circumſtantias non apparet periculum mali, ideoque nulla cautela eſt adhibita, Vaſq. 1. 2. *d.* 124. *c.* 2. Quibus conformiter Leſſ. *l.* 5. *c.* 3. docet, ſi negligentia, ebrietatem aut eventus ex ea ſequi ſolitos præcavendi, fuerit tantum venialis, etiam mala, quæ prævideri poterant tantum venialia fore, quia cum non in ſe, ſed tantum in cauſa ſint libera, non poſſunt habere majorem culpam, quam ipſa cauſa.

ADDENDA.

QUæſt. 1. *Quænam ſint præcipuæ diviſiones peccati?* R. §. 1. Peccatum varie ſumitur, nam. 1. aliquid dicitur peccatum, vel naturæ, uti claudicatio; vel artis, uti locutio contra regulas Grammaticæ; vel moris, quod proprie dicitur culpa. 2. Peccatum moris aliquando ſumitur pro cauſa vel effectu peccati, uti ad Rom. 7. v. 17. *Quod habitat in me peccatum*, id eſt, fomes peccati ſeu concupiſcentiæ. Aliquando pro materia, circa quam verſatur peccatum, uti Deut. 9. v. 21. *Peccatum autem veſtrum: quod feceratis*, id eſt, vitulum, *arripiens igne conſumpſi*. Aliquando pro hoſtia in expiationem peccati, uti 2. ad Corinth. 5. v. 21. dicitur, quod Chriſtus factus ſit *pro nobis peccatum*, id eſt, hoſtia pro peccato. Hic agimus de peccato moris ſive morali ſtricte ſumpto.

3 §. 2. Variæ ſunt diviſiones peccati, *prima* eſt, in *ſpirituale* & *carnale*: Spirituale eſt, quod immediate ad animam pertinet, uti ſuperbia, odium; carnale, quod tendit ad inordinatas delectationes corporis, uti luxuria, ebrietas.

2. Contra *Deum, proximum, ſe ipſum*, intellige ſpecialiter & immediate, quamvis enim omne peccatum ſit contra Deum & contra ſe ipſum, aliqua tamen ſunt ſpecialiter contra Deum, uti hæreſis, blaſphemia, perjurium; alia contra proximum, uti homicidium, furtum, detractio; alia contra ſe ipſum, uti illa, quæ ſunt contra temperantiam & fortitudinem.

3. *Oris, operis, cordis*: Poſſetque diviſio aliter fieri hoc modo: peccatum aliud eſt mere internum, & dicitur cordis, aliud ſimul externum: aliud eſt oris, aliud operis.

4. *Per exceſſum* & *per defectum*, qualia proprie ſunt, quæ opponuntur virtutibus in medio conſiſtentibus, ſic liberalitati per exceſſum opponitur prodigalitas, per defectum avaritia, fortitudini, temeritas & puſillanimitas: contra aliquas tamen virtutes, v. g. contra charitatem, proprie loquendo, peccari non poteſt per exceſſum, quia non poſſumus nimium amare Deum: poteſt tamen ea diviſio improprie accommodari etiam reliquis virtutibus, ſi per exceſſum intelligatur commiſſio, per defectum omiſſio, & ſic odium Dei erit contra charitatem per exceſſum; omiſſio amoris præcepti, per defectum.

5. *Commiſſionis & omiſſionis*; peccatum commiſſionis eſt tranſgreſſio præcepti negativi; omiſſionis, eſt tranſgreſſio poſitivi: porro illud præceptum dicitur negativum, quod directe & primario prohibet aliquid, ideoque finis illius ultimatus eſt omiſſio aliqua; affirmativum eſt, quod directe & primario imperat aliquid, ideoque finis illius eſt poſitio alicujus. Dixi, directe & primario, nam præceptum negativum, quale eſt, *non furtum facies*, quamvis directe, primario & ultimate tendat in omiſſionem actionis, qua alterius fortunæ lædantur, tamen etiam indirecte & ſecundario imperat aliquid, nempe reſtitutionem alieni, ſi habeas, ſine qua continuaretur furtum, & ſic indirecte & ſecundario dici poteſt affirmativum; e contra præceptum affirmativum, *audies Miſſam die feſtivo*, quamvis directe & primario tendat in poſitivam auditionem Miſſæ, tamen etiam indirecte, & ſecundario prohibet nolitionem audiendi Miſſam, & omne illud propter quod omitteretur Miſſa, v. g. ſtudium, & ſic quoque dici poteſt indirecte ac ſecundario negativum; Itaque peccatum commiſſionis eſt, libere ponere aliquid, quod eſt prohibitum, peccatum omiſſionis, libere omittere aliquid, quod eſt imperatum, ſecundum illud S. Aug. de perfect. juſt. c. 3. *Duobus modis conſtat eſſe peccatum, ſi aut fiant illa, quæ prohibentur; aut illa non fiant, quæ jubentur.* Ut autem ſciri poſſit, an præceptum ſit affirmativum, aut negativum, & conſequenter an tranſgreſſio illius ſit commiſſio, an omiſſio, non eſt attendendum præciſe ad voces affirmativas vel negativas, ſed ad hoc, quod ſignificant & ad finem præcepti; ſic præceptum illud, *certis diebus jejunabis*, eſt negativum, quia prohibet comeſtionem repetitam, & carnium pro tali die, &c. Eſtque etiam hoc diſcrimen inter præceptum affirmativum, & negativum, quod negativum obliget ſemper pro ſemper, affirmativum autem obliget ſemper, ſed non pro ſemper, ſic præceptum jejunandi pridie Paſchæ obligat ad abſtinendum a ſecunda refectione & carnibus pro tota die, ſed præceptum audiendi Miſſam die Paſchæ non obligat ad audiendam tota die, ſed certa diei parte. Denique notandum eſt, quod peccatum omiſſionis reducatur ad peccatum commiſſionis, ſecundum illud S. Thom. de veritate q. 15. art. 4. ad 10. *Agere & non agere, cum quis agere debet, ad idem genus actus reducuntur, ſecundum quod peccatum omiſſionis ad peccatum actus reducitur.*

6. In peccatum *ex paſſione, ex ignorantia, ex malitia*, & ſic 8
ſumitur peccatum, prout eſt a cauſis homini intrinſecis; ſi enim attendamus cauſas extrinſecas, poteſt homo peccare ex ſuggeſtione dæmonis vel alterius hominis. Tum eſt ex paſſione, quando fit ex applicatione appetitus ad bonum ſenſibile, unde fit, ut ratio minus conſideret malum, & ideo abripiatur voluntas: diciturque peccatum fragilitatis. Tum eſt ex ignorantia, quando fit defectu rationis culpabiliter neſcientis vel non conſiderantis ea, quæ facile conſiderari poterant & a peccato retraxiſſent: Quamvis autem peccatum omne ſit ex malitia, ſpecialiter tamen tum dicitur eſſe ex malitia, quando committitur cum clara advertentia rationis & plena libertate voluntatis. Peccatum ex paſſione ſeu fragilitate vocatur a S. Bonav. apud *Herincx d.* 5. *n.* 66. peccatum in Patrem, quia Patri præcipue attribuitur potentia, qua homo ſic peccans uti non vult; peccatum ex ignorantia, contra Filium, quia Filio attribuitur Sapientia, peccatum ex malitia, contra Spiritum Sanctum, quia Spiritui Sancto attribuitur bonitas, contra quam directe agit, qui ex malitia peccat.

7. In *proprium*, quod quis ipſemet committit; & *alienum*, 9
quod ab alio quidem fit, ſed mihi imputatur propter juſſionem, conſilium &c. In rigore tamen hoc per quod pecco, non eſt peccatum alienum, ſed meum, quo jubeo, conſulo &c.

8. In *morte & veniale*, de quibus dicemus a n. 183. Item in 10
Originale & perſonale; actuale & habituale, de quibus diviſionibus plura Scholaſtici: aliqui etiam dividunt in *remiſſibile, & irremiſſibile*, ſed probabilius eſt non poſſe dari peccatum irremiſſibile, quia videtur repugnare infinitæ miſericordiæ Dei, uti peccatum inodibile, repugnaret infinitæ perfectioni bonitatis & Sapientiæ ipſius.

Q. 2. *Quomodo aliter definiri poſſit, & dividi peccatum?* R. 11
Definiri poteſt hoc modo: exercitium libertatis contra regulam obligantem ad honeſte operandum: Et ſic ſumptum dividi poteſt

teſt in *Philoſophicum* & *Theologicum*; Philoſophicum, eſt exercitium libertatis contra dictamen naturæ rationalis, qua talis præſcindendo an etiam ſit conrra legem Dei; Theologicum, eſt exercitium libertatis contra legem Dei, ſive eſt *dictum vel factum vel concupitum contra legem æternam*, ut ex *S. Aug. l.* 22. contra Fauſtum c. 27. habet *S. Th.* 2. 2. *q.* 71. *art.* 6. Atque de hoc jam loquemur poſtea a n. 49. De Philoſophico.

Q. 3. An omnis actio hominis non amantis Deum, aut adhuc in infidelitate conſtituti debeat dici peccatum? R. Negative, ita *S. Th. in* 2. *d.* 40. *q.* 1. *a.* 5. *& diſt.* 41. *q.* 1. *a.* 2. *ad* 2. *&* 3. Item 2. 2. *q.* 10. *a.* 4. *ad* 3. In quibus locis docet infideles, & non habentes gratiam poſſe elicere actus bonos. Probatur, nam Alex. VIII. damnavit has propoſ. 7. *Omnis humana actio deliberata eſt Dei dilectio vel mundi; ſi Dei, Charitas Patris eſt: ſi mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt.* 8. *Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare.* 11. *Omne, quod non eſt ex fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operetur, peccatum eſt.* Vide dicta l. 2. num. 132. & dicenda hic a num. 67. & a num. 184.

Q. 4. Qualis libertas requiratur ad peccatum internum?

Reſp. §. 1. Non ſufficit libertas a coactione, ſed requiritur libertas a neceſſitate, id eſt, potentia indifferens tum ad ponendum, tum ad omittendum actum, hinc damnata eſt hæc prop. 3. *Janſenii, Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.*

14 §. 2. Etiam non ſufficit qualiſcumque libertas in cauſa, ſive mediata, ſed peccatum debet dependere a propria libertate operantis, hinc Alex. VIII. damnavit hanc 1. prop. *In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale, & detrimentum ſufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in cauſa, peccato Originali, & voluntate Adami peccantis.* Et quamvis damnatio dicat, *ad peccatum mortale*, tamen eadem ratio eſt etiam de peccato veniali: hinc additur, & *detrimentum*, quod etiam veniali convenit. V. dicta l. 1. n. 743. & dicenda hic n. 74.

15 *Q. 5. An ad peccatum requiratur advertentia ad legem Dei & ad malitiam objecti?* R. Hæc quæſtio videri poteſt otioſa, quia tamen anno 1699. 24. Aug. prodiit ſcriptum hoc titulo, *Eccleſia Leodienſis Summo Pontifici Innoc. XII. &c. doctrinam Patrum Collegii Anglicani Societatis JESU Leodii denuncians, &c.* ideo autem denuncietur doctrina, quia ad malitiam peccati contrahenda requirat advertentiam ad legem Dei & ad malitiam objecti, neceſſe erit veritatem illam pluribus ſtabilire.

§. 1. Supponenda ſunt hæc duo. 1. In omni peccato, quod committitur contra legem alterius, reperitur offenſa: poteſt autem offenſa eſſe vel materialis vel etiam formalis; tum eſt tantum materialis, ſi operans per ſuum actum det alteri motivum rationabile alicujus diſplicentiæ, attamen neſciverit vel non cogitaverit hoc ipſi diſpliciturum, uti ſi quis de honore alterius detrahat, neſciens vel non cogitans eſſe contra honorem, illa imminutio honoris juſte diſplicet illi, qui inhonoratur, quamvis imminuens honorem non ſciat vel non cogitet ſe detrahehere. Offenſa formalis tum eſt, ſi operans per ſuum actum det alteri motivum rationabile diſplicentiæ, ſciens & cogitans ad jus, quod alter habet, ne hoc fiat, & hinc merito dicitur illum formaliter offendere. Quod ſi operans illam alterius diſplicentiam directe intenderet, eſſet offenſa quæſita & formaliſſima. 2. Certum eſt, quod a peccato formali excuſet ignorantia invincibilis, etiam juris naturæ, uti conſtat ex dictis l. 1. a n. 735. An autem dari poſſit ejuſmodi ignorantia invincibilis juris naturæ, examinatum eſt ibidem a n. 740. & ſatis demonſtratum dari poſſe ſaltem quoad leges ſecundarias juris naturæ: quandonam autem ignorantia vel error cenſeatur invincibilis, explicatum eſt ibidem a n. 748. His ſuppoſitis,

16 §. 2. Certum eſt ad peccatum prærequiri aliquam advertentiam ad legem Dei, & ad malitiam objecti; ita docent omnes communiſſime, S. Aug. locis l. 1. n. 736. & 738. relatis: ſufficit hic ex l. 22. contra *Fauſtum* Manichæum c. 44. ubi loquens de inceſtu, quem in ebrietate commiſit Loth, ait, *quapropter culpandus eſt quidem, non tamen quantum ille inceſtus, ſed quantum illa meretur ebrietas.* S. Thom. etiam locis l. 1. n. 740. relatis: item 1. 2. q. 74. a. 6. toto. Item. 2. 2. q. 89. art. 3. *ille, qui ex lapſu linguæ falſum jurat, ſiquidem advertat ſe jurare & falſum eſſe, quod jurat, non excuſatur a mortali, ſicut nec a Dei contemptu; ſi autem hoc non advertat, non videtur habere intentionem jurandi, & ideo a crimine perjurii excuſatur.* Item de veritate q. 15. a. 4. ad 10. *dicendum, quod antequam ratio delectationem perpendat vel nocumentum ipſius, non habet interpretativum conſenſum, etiam ſi non reſiſtat.* Sequuntur S. Ant. Alb. M. Henr. Gerſ. Cord. Alenſ. Anhel. Sylv. Armil. Conrad. Almain. Angeſt. Nider, Sot. Palud. Gabr. Cajet. cum Terillo *in Reg. q.* 63. *a n.* 6. Sequuntur etiam *Iſambert.* 1. 2. *q.* 74. *d.* 5. *art.* 1. Gamach. 1. 2. *q.* 74. *c.* 3. *col.* 2. Bonæſp. *T.* 4. *t.* 2. *d.* 1. *dub.* 7. *n.* 108. Jo. a S. Th. *p.* 3. *q.* 84. *a.* 6. Suarez, Vaſq. Sanch. cum Carden. *in* 1. *criſi d.* 78. *cap.* 2. qui ſubdit, cum hi tres DD. in eandem ſententiam conſpirant, mihi ſunt ad inſtar plurium Univerſitatum. Accedunt Azor. *l.* 1. *c.* 16. *q.* 5. Gran. *de peccat. controv.* 6. *t.* 5. *d.* 3. *ſ.* 1. Anton. Azor. *de peccat. d.* 2. *c.* 5. *a n.* 15. Merat. *de pec. d.* 7. *ſ.* 15. Laym. *l.* 1. *t.* 3. *c.* 5. *n.* 13. Jo. Sanch. *d.* 19. Gob. *in Quint. t.* 5. *c.* 9. *n.* 83. Aliique innumeri ex omni ſtatu & ſpeciatim omnes n. 216. referendi, qui cum ad mortale requirat advertentiam plenam & perfectam, ad omne peccatum requirunt ſaltem imperfectam: Nihilominus oppoſitæ opinioni, ſaltem favent Eliz. & Camargo, qui poſterior *p.* 1. *l.* 2. *contr.* 4. *a n.* 527. lamentabiliter deplorat eorum cæcitatem, qui ad formale peccatum requirunt actualem aliquam cognitionem malitiæ. Rationes noſtræ ſunt, 1. quia nihil eſt volitum niſi præcognitum, ergo voluntas non poteſt ferri in malitiam moralem, niſi intellectus aliquo modo præcognoſcat. Neque præcognitio illa eſt in poteſtate voluntatis, alioquin ad volitionem illius prærequiretur alia præcognitio, quæ etiam deberet eſſe in poteſtate voluntatis, & conſequenter iterum per aliam præcognitionem, ſicq; in infinitum. 2. Nemo peccat, quin poſſit vitare peccatum, ob hanc ipſam rationem, quia peccatum, & quia malum eſt, ſed ob eam rationem vitare non poteſt, niſi præcognoſcat eſſe peccatum, ſive contra legem, & eſſe malum, ergo. *Conf.* nam ſi ego pecco, quamvis hic & nunc non habeam ullam cognitionem legis prohibentis vel malitiæ objecti, ergo pecco, quando mihi impoſſibile eſt vitare peccatum, nihil enim habeo, quo movear ad conatum reſiſtendi vel ad voluntatem omittendi peccatum, ergo *homini juſtificato volenti & conanti ſecundum præſentes, quas habet vires, aliquod Dei præceptum eſt impoſſibile; deeſt quoque gratia, qua poſſibile fiat*, quæ eſt prop. 1. Janſenii, damnata: & quæ ad hæc reſpondet Eliz. *in doctr. mor. l.* 5. *q.* 12. §. 2. plane non ſatisfaciunt. 3. Si non prærequireretur cognitio legis, & malitiæ objectivæ, ignorantia invincibilis non excuſaret a peccato, ſed excuſat, uti n. 15. dictum eſt; Unde a contrario ſic argumentor: ſecundum Adverſarios, ignorantia legis & malitiæ poteſt dici vincibilis & eſſe culpabilis, quamvis nulla adfuit cognitio legis vel malitiæ, ſed quando nulla adfuit cognitio legis vel malitiæ, ignorantia eſt invincibilis, ergo quando ignorantia eſt invincibilis, ignorantia poteſt dici vincibilis & eſſe culpabilis, quod aperte repugnat. *Conf.* nam Adverſarii, ut fatetur Eliz. §. 9. non poſſunt oſtendere, quid plus adſit, quando talis ignorantia eſt vincibilis, quam quando eſt invincibilis, ſi ad vincibilem nulla prærequiratur cognitio: quamvis enim dicant nobis dari a Deo ſatis multos impulſus bonos & a conſcientia remorſus, tamen non dantur nec ſervire poſſunt ad vitandum hoc peccatum, niſi a nobis aliquo modo cognoſcatur hæc malitia vitanda. Videri poteſt Teril. *a n.* 15.

Objic. 1. Multi peccarunt non advertentes malitiam, ſic enim 17
dicitur Sap. 14. v. 16. *convaleſcente iniqua conſuetudine hic error tanquam lex cuſtoditus eſt.* Prov. 14. v. 12. *eſt via, quæ videtur homini juſta, noviſſima autem ejus deducunt ad mortem.* Danielis 13. v. 9. *Senes everterunt ſenſum ſuum, & declinaverunt oculos ſuos, ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum juſtorum.* Joan. 16. v. 2. *venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Paulus* Act. 26. v. 9. *exiſtimaveram me adverſus nomen JESU Nazareni debere multa contraria agere. Qui neſciens peccavit*, inquit S. Aug. *retract. l.* 1. *c.* 15. *quia voluit, fecit etiamſi, non quia voluit, peccavit, neſciens peccatum eſſe, quod fecit; ita nec tale peccatum ſine voluntate eſſe potuit, ſed voluntate, facti non voluntate peccati, quod tamen factum fuit, hoc enim factum eſt, quod fieri non debuit.* Item Epiſt. 47. *Si quis bonum putaverit eſſe, quod malum eſt, & fecerit, hoc putando utique peccat.* S. Bern. Epiſt. 77. ad Hug. de S. Vict. ait, *ſi peccatum ignorantiæ nullum eſt, non ergo peccavit Saulus, qui perſecutus eſt Eccleſiam Dei, quoniam quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate &c.* Addit, *ſed & fruſtra Salvator in Cruce pro ſuis orabat crucifixoribus, quippe neſcientibus, ipſo teſte, quid facerent, & ita nequaquam peccantibus, ſi enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent &c.* Subdit, *nunquid non ex his ſatis apparet, in quantis jaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari poſſe interdum per ignorantiam?* R. N. aſſ. In adductis locis ſermo eſt de errore vel ignorantia vincibili; item de conſcientia vincibiliter erronea, quæ a peccato non excuſant, ſed prærequirunt vel adjunctam habent aliquam cognitionem legis & malitiæ. V. dicta l. 1. n. 744. & dicenda hic a n. 222.

Inſt. Zelus Sauli probat, quod peccarit cum omnimoda ignorantia actuali, ſive remorſu & ſcrupulo, quando perſequebatur Eccleſiam, ita Eliz. *q.* 11. §. 9. R. n. aſſ. nam zelus ille erat cum paſſione & pertinacia conjunctus, quale etiam ſæpe habent hæretici formales, aut homines invidi perſequentes hoſtes ſuos; neque ignorare poterat Saulus ſigna credibilitatis pro Chriſto, de quibus erant publici ſermones.

Objic. 2. Synodus Palæſtina hunc Pelagii & Cæleſtii errorem 18
damnavit, *Oblivio & ignorantia non ſubjacent peccato, quoniam non eveniunt ſecundum voluntatem, ſed ſecundum neceſſitatem.* R. Solutionem datam eſſe l. 1. n. 737.

Objic. 3. S. Anſelm. ſuper illud ad Rom. 1. *propter quod tra-* 19
didit illos, ita, *qui igitur cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, ex eo peccato & cauſa peccati ad hoc quoque perducti ſunt, ut ad cultum ſerpentium & volucrum raperentur, ſed quiq per hanc cæcitatem uſque ad immunditiam carnis & contumelias ceciderunt, ipſa infidelitatis eorum cæcitas præcedenti intellectui, & peccatum eſt, & pœna peccati, prioris namque peccati merito ſubſequentium peccatorum fovea legitur, ut qui malum ſciens perpetrat, deinceps juſte in aliis neſciens cadat.* Et infra, *ſicut ex ſua culpa hoc putaverunt, ſic ex eadem culpa factum eſt, quod tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut putarent omnia reprobanda eſſe facienda, & cum jam turpia operarentur, neſcirent ſe malum operari.* S. Iſid. apud Eliz. §. 7. ait, *ignorantia, quid ſit dignum culpa, non ſentit; ignorantia, nec quando delinquit, cognoſcit, hinc Auguſtinus dicebat, eo inſanabilius peccabam, quo me peccare neſciebam.* Reſp. *S. Anſ.* per To tradidit, ſignificat Deum in pœnam ſubtraxiſſe gratias majores, & permiſiſſe labi in errores, ita ut poſtea vincibiliter errantes aut neſcientes, gravius laberentur. *S. Iſid. & S. Aug.* loquuntur de ignorantia culpabili, ex qua pergens peccare redditur ab aſſuetis quaſi inſenſibilis, nec efficaciter cogitat de malis, quæ peccando ſibi accerſit.

Objic. 4. S. Th. quodl. 8. ar. 13. ait, *illud quod agitur contra le-* 20
gem, ſemper eſt malum, nec excuſatur per hoc, quod eſt ſecundum conſcientiam: Et 1. 2. quæſt. 19. art. 6. ad 2. *voluntas concordans rationi humanæ non ſemper eſt recta, nec ſemper eſt concordans rationi æternæ.* Rationem dat ad 1. *quia ad hoc, ut dicatur malum, in quod fertur voluntas, ſufficit, ſive quod ſecundum ſuam naturam ſit malum, ſive quod apprehendatur ut malum, ſed ad hoc, quod ſit bonum, requiritur, quod utroque modo ſit*

bonum. Reſp. Quod eſt contra legem, ſemper eſt materialiter malum, ne tamen ſit formaliter malum, excuſatur per conſcientiam invincibiliter erroneam: ſimiliter quod ſecundum ſuam naturam eſt malum, ſemper eſt materialiter malum, quamvis non apprehendatur, ſed non ideo refunditur formalis malitia in actum, alioquin ignorantia vel error invincibilis non excuſaret. V. dicta l. 1. n. 740.

21 *Objic.* 5. Si ad peccatum requiritur advertentia malitiæ, ergo quanto peccator eſt magis corruptus: vel excæcatus, vel ſuis paſſionibus abreptus, tanto minus peccat, quia minus advertit malitiam. Reſp. Tanto minus peccat ſimpliciter, n. ſecundum quid, aut illa ſpeciali malitia, quam habet objectum ſecundum ſe, c. corrupti, excæcati, paſſionati communiter habent actus intenſiores, item adjunctum quendam contemptum Dei aut legis, & hinc aggravatur culpa, deinde cum inadvertentia malitiæ in illis ſit vincibilis & culpabilis, ſimpliciter non excuſat; & quoad excæcatos, indirecte excludunt inſpirationes divinas, ac poſitive reſiſtunt Spiritui Sancto cum duritia cordis, & hinc quoque ſunt minus excuſabiles: in quantum tamen illa inadvertentia minuit libertatem, in tantum ſecundum quid minuit culpam. Quod ſi ſupponas adeſſe abſolutam inadvertentiam, ita ut nullo modo cogitetur de malitia hujus objecti, quamvis ignorantia vel incogitantia ſit culpabilis, opus ex ea ſequens non habebit malitiam ſpecialem, niſi præciſe illius negligentiæ vel neglectus ſcienti & advertenti, nec erit imputabile ratione ſui, ſed tantum ratione cauſæ, v. g. ſi quis hic & nunc abſolute, attamen vincibiliter ignoret malitiam mendacii, peccat quidem mentiendo, non tamen contrahit malitiam ſpecialem mendacii, ſed tantum negligentiæ vel neglectus in cognoſcenda vel advertenda illa malitia, ignorantia enim abſoluta, ſive ſit vincibilis ſive invincibilis, facit æqualiter non cognoſci malitiam, ergo etiam non contrahi, cum non ſit volibilis, ideoque nec contrahibilis per voluntatem, niſi cognita ſit per intellectum: fatendum tamen eſt corruptos, excæcatos & paſſionatos, ordinarie ſaltem, retinere cognitionem etiam ſpecialis malitiæ ſufficientem ad mortale. Videri poteſt Teril. *conſ. q.* 17. *a n.* 32.

Inſt. 1. Eſt peccatum ejuſdem ſpeciei, ſive quis ſciens, ſive ex ignorantia vincibili mentiatur, ſed ſi mentiatur ſciens, contrahit malitiam ſpecialem mendacii, ergo etiam ſi mentiatur ex ignorantia vincibili. R. Eſt ejuſdem ſpeciei peccatum: nulla ſuppoſita cognitione malitiæ mendacii, n. ſuppoſita aliqua tali cognitione, c. Et confirmantur hæc ex communi doctrina de conſcientia, nam ſuppoſito, quod quis aliquid faciat cogitans eſſe quidem graviter malum, ſed in genere tantum, ita ut nullo modo cognoſcat, an ſit malum hujus an illius ſpeciei, quamvis peccet mortaliter, tamen non contrahit ſpecialem malitiam alicujus determinatæ ſpeciei, non enim eſt ratio, cur potius contraheret hujus quam illius ſpeciei: cum æqualiter de omnibus non cogitet: contraheret tamen malitiam quaſi communem omnibus malitiis, quia procedit cum aliqua comparatione animi, & cum æquali periculo ad omnes, quæ hoc tantum ſenſu dici poteſt ſpecialis, quod ſit ſpecie diſtincta a malitiis ſingularum ſpecierum, quarum tamen ſpecialem malitiam non habet, unde in confeſſione explicari debet hoc, vel ſimili modo: feci aliquid cum apprehenſione, quod in genere peccarem graviter. *Dixi*, ſi ſupponas, & ex ſuppoſito, quod nullo modo cognoſcat malitiam ſpecialem, nam ordinarie ſufficienter cognoſcitur malitia intrinſeca illi objecto, circa quod quis occupatur. V. dicta l. 1. n. 77. & dicenda hic n. 208.

Inſt. 2. Conſcientia etiam vincibiliter errans obligat, ſecundum dicta l. 1. n. 43. ſed ſi mentiens ex ignorantia vincibili haberet cognitionem aliquam malitiæ mendacii, non teneretur mentiri, ſed poſſet ſuſpendere actum ad magis examinandum, ergo. *Conf.* nam ſecundum omnes, conſcientia alia eſt recta, alia erronea, alia dubia, alia ſcrupuloſa, ergo erronea, nec eſt dubia, nec ſcrupuloſa, ergo cum conſcientia erronea nec eſt dubium, nec ſcrupulus, ergo nec cognitio ulla malitiæ. *Si dicas* eſſe, ſaltem apprehenſiones malitiæ. *Contra*, cum his operari non eſt peccatum, quando enim credimus Trinitatem, ſunt apprehenſiones contrariæ, quæ nec impediunt fidem nec ſunt peccatum, ita Eliz. §. 1. & 2. Reſp. Si haberet aliquam cognitionem malitiæ mendacii, quæ ſufficeret ad deponendam priorem conſcientiam, quæ dictat eſſe mentiendum, non teneretur mentiri, c. ſi haberet cognitionem ad hoc non ſufficientem: n. min. & conſeq. *Ad Conf.* Ergo cum conſcientia erronea nec eſt dubium nec ſcrupulus de ſe ſufficiens ad conſcientiam erroneam deponendam, c. de ſe ad hoc inſufficiens, attamen ſufficiens ad contrahendam malitiam ob antecedentem errorem vincibilem, n. iſtam ſeq. & ultimam.

22 *Objic.* 6. Ignorantia & error contra fidem, item actus externi, v. g. adulterii, ſunt in ſe formaliſſime peccata, quamvis nulla adſit cognitio malitiæ eorum, quia puniuntur a Deo, nihil autem punitur, niſi in ſe ſit formaliter peccatum, ergo. ita Eliz. *fin. q.* 3. §. 3. *item q.* 4. *& q.* 7. §. 1. *&* 2. *item q.* 13. §. 3. R. N. aſſ. ſecundum dicenda n. 64. punitur autem non ratione ſui, ſed ratione actus interni, a quo cauſantur vel imperantur.

23 *Objic.* 7. Sacerdos peccat peccato Sacrilegii, ſi deſideret fornicari, quamvis expreſſe non cogitet ſe eſſe Sacerdotem, ergo inadvertentia non excuſat. R. N. conſeq. quamvis enim id expreſſe non cogitet, tamen ſufficienter & quaſi experimentaliter atque exercite id ſemper de ſe ſcit, quia ſcit, qualis ſit ſaltem obſcure & implicite, cognoſcit enim ſe eſſe, & non alium, qui talia agit, ignorare autem non poteſt ſe eſſe Sacerdotem, & ideo magis quaſi horret illa peccata ac magis timet, qui eſt Sacerdos, ergo non habet ignorantiam invincibilem ſui ſtatus, nec inadvertentiam ſufficientem ad excuſandum a peccato. Quod ſi ſupponas eum nullam omnino cognitionem habere ſui ſtatus, nego contrahi ſpecialem malitiam ſacrilegii.

Objic. 8. Quando peccatum conſequens eſt pœna peccati an- 24
tecedentis, peccatur per peccatum conſequens, licet ab hoc abſit formalis libertas, ergo etiam licet abſit actualis cognitio, *prob. antec.* nam S. Th. 1. 2. *q.* 19. *a.* 6. *ad* 3. docet poſſe aliquem ex ſuppoſitione erroris voluntarii eſſe neceſſitatum ad peccandum: Idem docent S. Bonav. Gabr. & alii, & ratio eſt quia cum ſuppoſitio & neceſſitas illa ſit ſequens ex voluntate ipſa, non obeſt libertati actuum ex ea ſequentium. *Conf.* nam ideo interna voluntas adulterii eſt mala, quia externum adulterium eſt malum, & non contra, ergo male dicitur ſolos actus voluntatis eſſe proprie peccata, ita Eliz. *q.* 12. §. 4. R. N. ant. cujus prob. diſt. S. Thom. docet poſſe aliquem eſſe neceſſitatum ad peccandum, ita ut formaliter peccet per hoc, quod neceſſario ſit, n. ita ut formaliter peccet per ſolam illius neceſſitatis cauſam, a qua actus neceſſarius conſequens, tantum extrinſece & denominative dicitur peccatum, c. quidquid enim ſine propria, & formali libertate ſequitur, non eſt in ſe formaliter peccatum, ſed ad ſummum denominative & in cauſa, uti ſæpe dictum eſt. *Ad Conf.* diſtinguo, ideo voluntas adulterii eſt mala, quia externum adulterium eſt malum objective, c. quia eſt malum formaliter, n. ant. & conſeq.

Q. 6. An cognitio legis divinæ, vel malitiæ prout Deo diſpli- 25
centis ita prærequiratur ad peccatum, ut ſi daretur ignorantia invincibilis Dei, hoc excuſaret a peccato formali contra Deum? R. Affirmative: ita communiſſime Auctores cum S. Thom. 1. 2. *q.* 71. *art.* 6. *ad* 2. *quod in cap.* 7. *ad Rom. lect.* 2. iterum innuit his verbis: *Dicendum eſt, quod ſine lege poterat quidem peccatum cognoſci ſecundum quod habet rationem inhoneſti, id eſt, contra rationem exiſtens, non autem ſecundum quod importat offenſam Dei.* Idem tenent S. Bonav. Alb. M. Alenſ. Bellov. Rich. Altiſiod. cum Card. de Lugo, *de Incarn. d.* 5. *&* 6. *n.* 74. Item Card. Palav. *lib.* 7. *cap.* 10. *Remanente Deo penitus ignoto ... non cognoſcitur ulla obligatio præferendi bonum alienum bono proprio, aut præferendi bonum proprium majus bono proprio minori, ex quarum obligationum violatione oritur inhoneſtas.* Card. Aguirre T. 1. *tr.* 1. *d.* 4. *ſ.* 5. *Impoſſibile eſt peccatum grave ſeu lethale, quod non ſit offenſa Dei, nequit autem eſſe offenſa Dei invincibiliter ignorati, quis enim offendere dicatur, quem prorſus ignorat?* Card. Sfondratus in nodo prædeſt. editionis Romanæ pag. 152. Colonienſis 270. *Cum peccatum ſit eſſentialiter offenſio & injuria Dei, ſublata Dei cognitione neceſſario ſequitur nec injuriam nec peccatum nec æternam pœnam eſſe.* Herincx *de peccat. d.* 5. *q.* 1. *num.* 9. *Admiſſo caſu talis ignorantiæ, (qui rarus aut brevis aut nullus eſt) admitti poſſet abfuturam a peccatis ejuſmodi ſtricte offenſam formalem Dei.* Maſtrius *in* 2. *d.* 6. *de peccat. a.* 3. *num.* 93. *In eo caſu*, (ignorantiæ invincibilis Dei) *omnis actus eſſet indifferens & ut talis apprehenderetur a ratione, ideoque in genere moris nullum eſſet peccatum.* Navarrete *t.* 2. *contr. Chinenſ. tr.* 3. *contr.* 15. *pag.* 180. *num.* 7. *Sentio admiſſa ignorantia Dei invincibili, qui eſt prima lex & primus legiſlator, nullum prorſus committi ab eo peccatum, qui ejuſmodi laborat ignorantia, quia in iſto caſu neque eſt averſio a Deo, neque ad creaturam converſio;* (intellige imputabilis:) *licet opus materialiter ipſi legi repugnet, & in hoc mihi quidem, ut videtur, conſonat M. F. Greg. Martinez* 1. 2. *q.* 17. *ar.* 6. *concl.* 3. *Ferre de Deo t.* 1. *tr.* 2. *q.* 1. §. 10. *num.* 262. *Peccatum cum ignorantia invincibili veri Dei & inculpabili, non erit offenſa veri Dei, neque enim offendi poteſt, qui invincibiliter ignoratur, neque hominem a vero Deo avertet.* Gonet. *de Deo d.* 1. *art.* 3. *Si homo invincibiliter ignoret Deum, nullum ejus peccatum eſſet mortale: malitia peccati mortalis petitur ex injuria Dei, ſed Deus non poteſt injuria affici, niſi agnoſcatur, ergo.* Similia habet *Contenſonus de act. hum.* Curiel 1. 2. *q.* 71. *art.* 6. *dub.* 3. ad quæſtionem hanc, *ſi quando contingeret aliquem ſcire, v. g. furtum eſſe contra rectam rationem, & ignorare invincibiliter eſſe contra Deum aut ejus voluntatem vel legem, quia ignorat invincibiliter Deum eſſe aut offendi illo actu.* Reſpondet, *non intelligo, qua ratione poſſit aliquis violare legem, quam ignorat invincibiliter, cum ita ſe habeat talis lex reſpectu ſuæ voluntatis, ac ſi non eſſet:* idem plane habet Zumel. 1. 2. *q.* 71. *art.* 6. *pag.* 176. Bonæſp. *de incarn. d.* 1. *dub.* 5. *R.* 4. *Peccatum ab eo, qui Deum invincibiliter ignorat commiſſum, non eſſet formaliter offenſa Dei defectu advertentiæ, & voluntarii circa Deum.* N. 148. dicit Atheum recenter ac fidem converſum prudenter interrogandum, an cognoverit ſuum ſcelus eſſe Dei offenſam. Idem tenent alii innumeri, ita ut Lugo n. 73. dicat oppoſitum eſſe auctoritate deſtitutum, nec niſi duos aut tres reperiri, qui defendant.

Rationes jam ab AA. inſinuatæ ſunt, nam 1. ſi lex invinci- 26
biliter ignoretur, non peccatur contra legem, uti certum eſt ex dictis lib. 1. a num. 272. ergo ſimiliter ſi Deus invincibiliter ignoretur, non peccatur contra Deum. 2. Sine cognitione Dei non poteſt eſſe inobedientia contra Deum, nec contemptus Dei, quia prædicata includuntur in omni peccato formali contra Deum.

Reſpondent, virtualiter & interpretative agi contra Deum, quia agitur contra rectam rationem regulatam a lege æterna, quæ eſt Deus. *Contra* eſt, ſi omnino ignoretur Deus, nulla eſt cognitio illius regulationis æternæ, aut connexionis, quam recta ratio habeat cum illa lege æterna: ergo non eſt nequidem virtualis averſio formalis a lege æterna: ſed nec interpretativa, uti conſtat ex S. Thom. relato num. 16. & ratio eſt; quia operans poſſet ſic eſſe comparatus, aut nollet hoc facere: ſi noſſet legem æternam id prohibentem, ergo. *Conf.* nam qui nollet potionem de ſe quidem utilem; ad ſanitatem, ſed quam invincibiliter putaret non eſſe utilem, non poſſet dici virtualiter aut interpretative nolle ſanitatem; ergo ſimiliter hic.

Alia, quæ opponi poſſent, intelligentur ex dicendis de peccato Philoſophico a num. 49. Quænam autem dicantur peccata ignorantiæ aut inadvertentiæ, dicetur numer. 222. & 224.

27 *Q. 7. Per quid peccatum internum dicatur compleri in ratione peccati externi?*

Reſp. §. 1. Hoc, quod complet peccatum internum in ratione externi, debet dependere ab actu interno actualiter exiſtente, quia quod externe complet, hoc ſumptum cum peccato interno eſt peccatum actuale, atqui nihil poteſt dici vel denominari peccatum actuale, niſi dependeat ab actu interno actualiter exiſtente, uti probabitur num. 33. Conſequenter dicendum eſt, quod voluntas occidendi compleatur per transfoſſionem, voluntas comburendi domum per applicationem ignis, voluntas ſe inebriandi per potationem, voluntas turpiloquii per locutionem turpem, & ita de cæteris; mors autem, conſumptio domus, privatio rationis, turpes motus, qui ſequuntur ad iſta peccata, nec complent, nec conſtituunt illa, ſed ſunt effectus ad iſta conſequentes.

28 §. 2. Peccatum internum non completur in ratione peccati externi per ullos actus vel omiſſiones neceſſarias, uti declarabitur eodem num. 33. hinc volitio occidendi non completur per læſionem, quam ſagitta emiſſa infligit corpori, ſed per ejaculationem ſagittæ, quæ eſt cauſa læſionis; item volitio omittendi Horas non completur per omiſſionem Horarum ſequentem poſt abjectum Breviarium, ſed per abjectionem Breviarii, aut per omiſſionem tum poſitam, quando adhuc erat poteſtas orandi: ſimiliter ſi quis ſciens hora octava eſſe unicam Miſſam, & hora ſeptima volens omittere, indormiſcat uſque ad nonam, hoc peccatum omiſſionis non completur per omiſſionem, quæ hora octava contingit tempore ſomni, ſed per actualem compoſitionem ad ſomnum, quæ eſt cauſa illius omiſſionis, ita Amic. *d.* 22. *a num.* 47.

29 *Objic.* Tunc completur peccatum occiſionis, quando jaculans re ipſa occidit, ſed non occidit, niſi alter occidatur, alter autem non occiditur, niſi lædatur & moriatur, ergo ante læſionem & mortem non completur peccatum occiſionis. Similiter ſi ille, qui voluit dormiendo omittere Miſſam, expergiſceretur hora octava, & mutata voluntate audiret Miſſam, non poſſet dici omiſiſſe Miſſam; ergo ſublata hac ſola omiſſione peccatum omiſſionis non eſt completum: & hæc videtur eſſe expreſſa mens S. Th. 2. 2. *q.* 79. *art.* 3. *ad* 3. ubi dicit, *Si quis ob ebrietatem omiſerit ſurgere ad Matutinas, hoc peccatum imputari ad culpam, non quando ſe inebriavit vel dedit cauſam iſti omiſſioni, ſed quando re ipſa dormit, eo tempore, quo deberet eſſe in Matutinis.* Reſp. Cum Compt. *d.* 102. *ſeſſ.* 7. & Dicaſt. *de Pœnit. d.* 9. *num.* 39. *diſt. antec.* uterque ille non poſſet dici occidiſſe vel omiſiſſe Miſſam, moraliter & in ſenſu Theologico, id eſt, poſuiſſe cauſam efficacem occiſionis & omiſſionis, ideoque totam illius malitiam contraxiſſe, n. non poſſet dici occidiſſe & omiſiſſe, phyſice & in ſenſu vulgari, c. & hoc tantum eſt, quod vult S. Thom. nempe non omiſiſſe in communi, & vulgari modo loquendi; nos autem aſſignamus, per quid moraliter, Theologice, ſeu in ratione peccati externi compleatur talis occiſio vel omiſſio, & quando dicatur incurri tota ejus malitia, dicimuſque tum eſſe, quando libere fit occiſio vel omiſſio, aut quando libere ponitur cauſa mortis vel omiſſionis alterius poſtea ſine libertate ſecuturæ.

Inſt. Qui habuit voluntatem audiendi Miſſam, ſi re ipſa non audiit, non poteſt dici nequidem moraliter audiiſſe, ergo nec dicitur moraliter omiſiſſe, ſi re ipſa non omiſit. Reſp. Si habuit voluntatem efficacem & poſt adhibita media audire non potuit, recte dicitur audiiſſe moraliter, quantum ſufficit ad hoc, ut dicatur non peccaſſe ſed ſatisfeciſſe præcepto, quantum hic & nunc tenebatur, ita Compt. *ſ.* 8. *n.* 4.

Alia, quæ hic opponi poſſent, ſolventur ad quæſtionem ſequentem. An autem illa quæ fuerunt cauſa peccati, vel ſe habuerunt concomitanter ad peccatum, ſint peccata, & in Confeſſione addi debeant, dicetur l. 6. p. 2. quando de integritate Confeſſionis.

30 *Q. 8. An effectus mali ex peccato ſequentes dicendi ſint eſſe peccata.*

Reſp. §. 1. Probabilius videtur effectus malos ex peccato ſequentes non eſſe dicendos peccata, ſi nullo modo fuerint præviſi, ita Vaſq. Leſſ. Alt. Baldel. Dicaſt. Tann. *d.* 4. *q.* 3. *n.* 55. Gob. in Quint. *t.* 5. *c.* 9. *n.* 24. aliique contra multos antiquos, & recentiores apud Tann. *n.* 50. Ratio eſt, quia ſi effectus non eſt præviſus, nequidem indirecte eſt volnntarius, ergo nec eſt peccatum: hinc ſi vulneraſti Titium, nullo modo prævidens mortem; ſi per diem turpia locutus es, nullo modo prævidens pollutionem nocturnam: ſi plene te inebriaſti, nullo modo prævidens blaſphemias, quamvis hæc omnia ſequantur, nequidem denominative ſunt peccata.

31. *Objic.* 1. S. Th. 1. 2. *q.* 20. *art.* 5. *O. & q.* 73. *art.* 8. expreſſe dicit effectum malum, aut nocumentum, quod per ſe, & ut plurimum ſequitur ex cauſa mala, addere malitiam, quamvis non fuerit ejus præviſio: ratio autem eſt, quia cum cauſa ſit per ſe, & communiter connexa cum effectu illo, eſt ſufficienter volitus in cauſa. Reſp. Tann. *n.* 47. putat, S. Thom. tantum velle quod accedat malitia objectiva, quia illud, quod ita per ſe ſequitur, re ipſa eſt objective malum. Si autem quis putet S. Thom. loqui etiam de malitia formali, explicari debet de caſu, quo culpabiliter excluſa eſt expreſſior cogitatio de effectu ſecuturo; & ita communiter eſt, tum enim homines per experientiam ſuam norunt talia ſequi, & nihilominus libere ponunt cauſas, non curantes, quid inde ſequatur, animo ita comparati, ut adhuc ponerent, quamvis expreſſius de illis ſecuturis cogitarent.

Inſt. Effectus, qui per ſe, & ut plurimum ſequitur, potuit, & debuit prævideri, ergo ſemper eſt culpa non fuiſſe præviſum. Reſp. Sæpe ita eſſe, ſed ſic nec ſuſpicio, vel ſcrupulus de hoc inciderit, nego in illis circumſtantiis potuiſſe, aut debuiſſe prævideri, quia prima cogitatio de re aliqua non eſt in noſtra poteſtate, uti optime Ariſtoteles apud Ovied. *controv.* 1. *p.* 4. & diximus n. 16. ergo ſi nulla incidit cogitatio de obligatione attendendi, vel cavendi, malitia non contrahetur, neque hic ſufficit, quod phyſice potuerit, aut debuerit attendi, uti recte docent S. Bonav. S. Ant. Alb. M. Alenſ. Caj. Suar. Vaſq. Laym. Lug. Reding. Steph. Gob. *n.* 39. *&* 83. Ovied. ſupra, J. Sanch. *d.* 10. ubi pro hac ſententia, præter jam relatos citat alios 20. Auctores.

32 *Objic.* 2. Quod fit ex ignorantia culpabili eſt peccatum, ſed pollutio ſecuta ex turpiloquio, quamvis præviſa non ſit, fit ex ignorantia, uti patet, & illa ignorantia eſt culpabilis, cum ſit peccatum turpiloquii, ex quo illa ſupponitur ſequi, ergo. Ita Gonet. *de pec. d.* 3. *n.* 141. Reſp. Diſt. min. & illa ignorantia eſt culpabilis, in ſe, c. reſpectu effectus ſecuturi, n. ut enim reſpectu effectus dici poſſet culpabilis, debuiſſet connexio cauſæ cum effectu fuiſſe aliquo modo cognita. V. Ovied. ſupra.

33 §. 2. Nullus effectus ideo poteſt dici proprie peccatum, quia ſequitur ex peccato, quamvis in peccato velut cauſa fuerit præviſus vel etiam intentus. Ita Bon. *de Leg. d.* 2. *q.* 4. *p.* 4. *nu.* 8. Lugo *de pœnit. d.* 16. *a n.* 140. Amic. *de gratia d.* 28. *ſ.* 4. *a n.* 70. Dicaſt. *de pœnit. d.* 9. *a n.* 19. Herincx. *hic d.* 5. *n.* 72. *& alii*, contra Caj. Sot. Tann. *d.* 4. *q.* 4. *n.* 33. Gonet. *de prædeſt. d.* 5. *art.* 5. & alios. *Probatur*, nam imprimis ſi voluntas tum ſit retractata, quando effectus ſequitur, patet hunc non poſſe dici peccatum, alioquin de facto peccaret Adamus, vel ſaltem nos peccaremus, quoties oriuntur in nobis pravi motus concupiſcentiæ, ſunt enim effectus mali conſequentes ex peccato Adami, quod moraliter fuit noſtrum; imo adhuc poſſet peccare actu beatus; ſi enim Titius lethaliter vulneraſſet Cajum, qui moreretur, poſtquam Titius de peccato ſuo contritus, eſſet mortuus, mors Caji eſſet peccatum reſpectu Titii, quod nemo dicet. Deinde quamvis voluntas non ſit retractata, tamen non ideo dici poteſt peccatum, quod ſequitur ex peccato, nam omne peccatum eſt actio libera completa interne vel externe; ſi interne, patet non compleri per effectum externum ex peccato ſecutum, ideoque hunc non poſſe dici peccatum, ſed pure effectum peccati; ſi externe, etiam non completur per effectum ſecutum ex peccato, ſed immediate per ſolam actionem externam, ſecundum dicta a n. 27. cujus *Ratio* a priori hæc eſt, quia omne actuale peccatum debet eſſe ſaltem denominative actu voluntarium, & liberum, quando fit, ſed effectus talis ſequens ex peccato, nequidem denominative eſt actu voluntarius, & liber, quando fit, ergo. *Prob. min.* talis effectus ſæpe ſequitur, quando deſiit actus internus voluntatis, v. g. mors ſequitur, quando ille, qui læſit, poſtea dormit nec amplius cogitat de illa morte, ſed talis effectus non poteſt tum denominari actu voluntarius & liber, ergo. *Prob. min.* quod denominatur actu voluntarium, & liberum, dabet denominari actu libere procedens a principio intrinſeco cum cognitione finis, ſic enim definitur voluntarium liberum: ſed nihil poteſt ita denominari, ſi volitio interna libera non exiſtat vel formaliter vel ſaltem virtualiter in aliquo actu tenui, a quo procedat & imperetur ille effectus ſequens, non enim poteſt dici procedere vel imperari ab actuali libertate, ſi hæc non exiſtat actu, ergo. *Reſpondent*, poſſe moraliter procedere ab eo, quod non eſt actu, quia cauſa moralis poteſt actu cauſare, licet actu non exiſtat. *Contra eſt*, licet hoc poſſit cauſa moralis, quæ cauſat per virtutem intentionaliter exiſtentem, uti eſt cauſa meritoria, quam ſatis eſt fuiſſe vel prævideri ut abſolute poſitam pro certo tempore, eo quod tum ſufficienter movere poſſit ad dandum præmium, tamen id non tenet in illa cauſa morali, quæ cauſat informando potentiam, & ſic determinando ad influendum, uti hic fit: hinc nec cognitio poteſt moraliter cauſare volitionem, nec actus imperans, imperatum, niſi cognitio & actus imperans actu exiſtant. Ratio autem ulterior, cur libertas non poſſit actualiter denominare actum externum, ſi non exiſtat internus, hæc eſt, quia internus primario denominatur liber, & dependenter ab hoc denominatur externus ſecundario liber, ita ut tota libertas actus externi ſit libertas actus interni, ergo ſi libertas non denominet actum internum liberum, (quod non poteſt facere, ſi actus internus non exiſtat:) etiam denominat actum externum actualiter liberum, ſicuti ſi viſio non denominet actu videntem, etiam non denominat actu viſum, quia eſſe viſum dicitur dependenter a vidente.

34 *Objic.* 1. Mors denominatur actu volita per volitionem præteritam, ergo etiam poteſt per illam denominari actu voluntaria. Reſp. N. conſeq. quia eſſe actu volitum, eſt prædicatum commune tempori præſenti & præterito, nam quod actu volo & quod aliquando actu volui dicitur pro iſto tempore actu volitum, e contra actu voluntarium eſt prædicatum tantum de præſenti & quidem phyſico, ergo non habetur niſi a forma actu exiſtente.

Inſtab. 1. Eſſe actu ſenem vel actu famulum ſunt denominationes de præſenti, & tamen ſunt ab annis vel conductione præterita, ergo & ſic poterit mors denominari actu voluntaria a volitione præterita. Reſp. N. Conſeq. Copula, *Eſt*, ſæpe mutat ſtatum, ampliatur vel alienatur, unde ut ſciri poſſit, an ſignificet de præſenti aut requirat formam actu exiſtentem, attendi debet, non tam ad vocem ipſam, quam ad ſignificationem, & exigentiam prædicati, v. g. domus nunc eſt combuſta, re ipſa, non eſt de præſenti, nec quoad ſubjectum, quod eſt domus nec quoad formam denominantem, quæ eſt combuſtio, quia facit hunc ſenſum, domus fuit & eſſe deſiit per combuſtionem, quæ combuſtio etiam non eſt, ſed fuit: ſimiliter iſta, Cajus eſt ſenex, eſt de præſenti quoad ſubjectum, ſed quoad formam eſt de præterito, quia facit hunc ſenſum, Cajus exiſtit, & multi ejus anni præterierunt: iſta autem, Cajus eſt famulus, eſt de præſenti quoad ſubjectum, & ſi ſignificet Cajum jam conduci erit etiam quoad formam de præſenti, ſi autem ſignificet manere conductum, importat formam ſive conductionem phyſice præteritam ſed moraliter perſeverantem: jam vero cum dico, mors eſt actu voluntaria; ſenſus debet eſſe, mors eſt

actu

actu dependens a volitione, a qua denominatur voluntaria, quod falſum eſt, ſi actu non exiſtat volitio.

Inſt. 2. Saltem ſi volitio mortis actu exiſtat, & mors tum ſequatur, denominabitur voluntaria, poteritque dici peccatum. R. N. aſſ. nam mors tum non fit dependenter a volitione, quia hac abſente adhuc æqualiter cauſaretur a læſione impacta: deinde ſaltem dici non poteſt peccatum, quia nequidem externe complet peccatum, ſecundum dicta n. 33.

Inſt. 3. Mors ſecuta ex actu libero etiam præterito, dicitur effectus liber, ergo falſum eſt quod liberum dicatur a libertate actu exiſtente. R. Dicitur effectus liber objective, c. liber formaliter vel etiam denominative, n. tantum enim dicitur fuiſſe objectum & eſſe effectum actus liberi: quod ſi aliquando vocetur effectus liber, eſt impropria locutio, uti etiam hæc, cælum eſt objectum liberum amoris, mundus eſt effectus liber Dei, tantum enim ſignificatur, quod cœlum ſit objectum actus liberi; & quod mundus ſit effectus actionis liberæ.

Inſt. 4. Talis mors eſt mala, ergo eſt peccatum. Reſp. Eſt mala in ratione objecti & in ſe, uti infernus & nocumentum proximi, c. eſt mala in ratione actus humani formaliter vel denominative, n. ant. & conſeq.

35 *Objic.* 2. Homicidium eſt peccatum, ſed mors ſequens conſtituit homicidium in eſſe homicidii, ergo etiam conſtituit peccatum in eſſe peccati. *Prob. min.* non habita ſola morte non eſt homicidium, alioquin, necdum ſecuta morte, qui lethaliter vulneraſſet, eſſet homicidia, ideoque irregularis, quod nemo dicet. Reſp. Homicidium, ſecundum omnia, quæ includit, tam ex parte agentis quam patientis, ſic eſt peccatum, neg. ſecundum ea, quæ includit ex parte agentis, c. homicidium ex parte agentis dicit actionem illativam mortis, quæ ab ea eſſentialiter reſpicitur tanquam apta ſequi, ſed cum contingens ſit, quod actu ſequatur, & tamen ea ſola non habita non ſit homicidium, hinc mors eſt de eſſentia homicidii adæquate ſumpti, non ut peccatum eſt præciſe; ſed ut eſt forma denominans homicidam phyſice talem, quamvis moraliter & Theologice homicida ſit, qui poſuit actionem illativam mortis.

Inſt. 1. Irregularitas ex delicto & excommunicatio non incurruntur, niſi propter peccatum, ſed irregularitas & excommunicatio lata in homicidas incurritur propter mortem ſecutam, ergo mors ſecuta eſt peccatum. R. N. min. nam mors eſt tantum conditio prærequiſita, qua poſita Eccleſia voluit, ut tum prius contrahatur irregularitas vel excommunicatio, propter peccatum præteritum, quod fuit cauſa illius mortis.

Inſt. 2. Qui ſe inebriat prævidens homicidium, incurrit talem pœnam, ſed non incurrit propter ebrietatem, huic enim non eſt annexa talis pœna, ergo propter homicidium, ergo tale homicidium eſt voluntarium, & peccaminoſum. Item nemo extra Matrimonium perdit virginitatem niſi per peccatum, uti habet S. Th. 2. 2. *q.* 225. *art.* 3. ſed puella ſe inebrians ut defloretur, deflorata perdit virginitatem, ergo defloratio in ebrietate admiſſa eſt peccatum. Item, nemo tenetur voto externo, niſi ſit actus humanus, & voluntarius, ſed ſi quis vellet vovere per verba, quæ intendit proferre in ebrietate, ſi in hac proferat, tenetur voto, uti docet Suarez *de Relig. tr.* 2. *lib.* 1. *c.* 10. ergo verba in ebrietate prolata ſunt humana, ergo actio ſic præviſa vel intentio poterit eſſe humana & peccaminoſa, ita Gonet. *num.* 141. Reſp. *Ad* 1. Si talis homo incurrit excommunicationem, eſt propter volitionem homicidii, homicidium autem ſecutum erit tantum conditio. *Ad* 2. Perdit per deflorationem, quæ fuit volita in cauſa. *Ad* 3. Si tenetur, eſt propter voluntatem antecedentem, qua voluit obligationem ſub conditione prolationis ſecuturæ.

36 *Objic.* 3. Ebrietas plena eſt peccatum, ſed quando plena ebrietas contingit, non eſt libertas, eodem enim inſtanti tollitur uſus rationis, ergo peccatum fit, etiamſi non ſit actu libertas. *Reſpondent* 1. Compt. *ſ.* 6. *num.* 7. & Herinx n. 74. ebrietatem ideo dici peccatum, quia proxime conjuncta fuit libertati, ſed hoc tantum dicitur in ſenſu vulgi; unde Reſp. 2. N. maj. quam Arr. *d.* 45. *n.* 13. male dicit admitti ab omnibus: ſi vis, diſtingue: ſi per ebrietatem intelligas ebrietatem cauſalem ſive inebriationem & potationem, quæ ebrietatem inducit illam, c. eſſe peccatum, ſi intelligas ebrietatem formalem ſeu ipſam privationem rationis ſecutam ex illa potatione, n. maj.

37 *Objic.* 4. Æger, qui petivit abſolvi, & privatur ratione, ſi abſolvatur, recipit gratiam. Chriſtianus, qui cum deſiderio Martyrii indormiit, ſi in odium fidei occidatur dormiens, meretur coronam Martyrii, ergo etiam poterit aliquis non habens uſum rationis gratiam amittere, & demereri ac peccare. Ita Gonet. *n.* 142. *&* 152. Reſp. Talis æger recipit gratiam vi Sacramenti, ad quod diſpoſitus erat per antecedentem ſuum actum. Chriſtianus non meretur Martyrium, niſi forte ante ſomnum per actum formaliter liberum; accipit autem coronam vi realis Martyrii poſt actum illum ſecuti, Amic. *diſt.* 22. *num.* 46.

38 *Objic.* 5. Lectio Horarum ſæpe fit ita diſtracte & inadvertenter, ut nulla adſit actualis libertas, & tamen cenſetur actio humana, quia incepta eſt cum libertate, quæ præteriit, ergo etiam effectus ex antecedente libertate ſecutus poterit eſſe humanus, & dici peccatum. Ita Gonet. *num.* 142. Reſp. N. ant. quia quamdiu continuantur actiones externæ, quæ ſpectant ad opus inceptum manet intentio virtualis, quod inde colligitur, nam ſi mens plene abſtrahatur alio, ſtatim ceſſat actio exterior, nec aliquis poteſt proſequi opus inceptum, niſi reſumat intentionem, ergo quamdiu non ceſſat actio exterior, ſignum eſt adhuc dirigi & imperari a priore intentione ſaltem virtualiter, id eſt, in actu tenui ac imperceptibili adhuc exiſtente, ita Vaſq. Con. Compt. *ſ.* 8. *n.* 3.

39 *Objic.* 6. Si omiſſio Miſſæ ſecuta in ſomno non ſit peccatum, ergo licitum eſt optare, ut eveniat, vel de ea gaudere, quia licitum eſt optare effectum peccati & de eo gaudere; adultera enim licite optat partum & gaudet de filio nato: item, qui die Veneris comedit carnes, licite optat nutritionem vel de ea gaudet. Ita Gonet. *num.* 143. Reſp. N. ſeq. nam nocumentum cauſale proximi, v. gr. everſio domus alienæ per motum terræ, non eſt peccatum, imo nec effectus peccati, & tamen non eſt licitum illud optare proximo, vel de eo gaudere; ratio autem eſt, quia quamvis talia non ſint per modum actus humani, ſunt tamen mala in ratione objecti, habentque ſuam malitiam objectivam, ſi ſint contra aliquod præceptum naturale vel poſitivum, ideoque illicitum eſt in illam malitiam ferri per deſiderium vel complacentiam: quia voluntas tum ferretur in hoc, quod re ipſa prohibitum eſt, & oppoſitum præcepto. Partus adulteræ ſuppoſito adulterio nulli præcepto opponitur, nec habet malitiam objectivam, hinc poteſt illum optare adultera: e contra corroboratio corporis e carnibus die Veneris ſumptis habet malitiam objectivam, uti dicetur num. 48. hinc non eſt licitum eam optare vel de ea gaudere. Vide etiam dicenda nu. 90. & 91.

40 *Dixi* num. 33. tales effectus *non ideo* poſſe dici peccata, quod ex peccato ſequantur; nam ejuſmodi effectus externus poteſt aliunde eſſe peccatum, ſi nempe ſequatur, quando adhuc eſt ſtatus libertatis, & compleat actionem internam malam in ratione peccati externi, ſic homicidium ſecutum ex ebrietate non plena, pollutio extra ſomnum ex turpiloquio, ſunt utique peccata, in quantum ſubſunt actuali libertati, & complent volitionem actualem occidendi aut ſe delectandi veneree.

41 *Q. 9. An effectus mali ex peccato ſequentes, ſint ſaltem moraliter, vel ad culpam imputabiles?*

Reſp. §. 1. Si præviſi non fuerint, non ſunt imputabiles ad culpam, quia nullo modo ſunt voluntarii, uti dictum eſt a n. 30. E contra ſi ſint præviſi & intenti, hoc ſenſu ſunt moraliter imputabiles, quod culpabiliter ſit poſita cauſa, ex qua reipſa ſequantur, & ideo in æſtimatione prudentum illi cauſæ attribuantur: ſi tamen voluntas ſit retractata, aut ſi fuerunt quidem præviſi, attamen non fuerit poteſtas vel obligatio illos impediendi, non eſt nunc culpa, quod ſequantur, & hoc ſenſu non erunt nunc moraliter imputabiles, ſed tantum phyſice. Vide dicta l. 1. a n. 757.

42 §. 2. Effectus malus intentus vel præviſus ex cauſa illicite poſita, eſt ſuo modo æqualiter imputabilis, ſive ſequatur poſt, ſive ante voluntatem retractatam, aut quando non eſt amplius poteſtas illum impediendi, ita Arr. Lugo *de pœnit. d.* 16. *a n.* 443. Dicaſt. *de pœnit. d.* 9. *a n.* 27. Rhod. *hic d.* 1. *q.* 2. *ſ.* 2. §. 2. Herincx *d.* 5. *n.* 72. aliique contra Henriq. Averſ. & alios multos. *Probatur*, 1. effectum poſſe alicui imputari, eſt poſſe alicui attribui tanquam cauſæ liberæ, quod ſequatur, ſed ſive cauſa ſit retractata ſive non, ſive nunc ſit, ſive non ſit poteſtas impediendi, verum eſt, quod effectus ſequatur ex illa cauſa, quæ poni non debuit, & tamen libere poſita eſt cum intentione vel præviſione talis effectus, ideoque attribui poteſt & in eam cauſam referri, quod ſequatur: ergo. 2. Multi effectus & miſeriæ quas patimur, imo peccatum originale, quod contrahimus, imputatur peccato Adami, quamvis hoc peccatum ſit retractatum, nec ſit nunc in poteſtate Adami vel noſtra hos effectus impedire: ergo idem eſt in aliis effectibus malis a cauſa mala ſequentibus. 3. Si effectus malus non imputatur quando cauſa eſt retractata: ergo, qui Titium lethaliter vulneravit volens occidere, ſi ſtatim poſt pœniteat eum facti, & mors poſtea ſequatur, non incurret irregularitatem: atque incurrit, nec eum juvat retractatio, uti dicetur l. 7. quando de irregularitate: ergo. *Conf.* nam ſi mors ſequatur poſt retractationem, qui vulneravit, punitur tanquam homicida, alioquin non ita puniendus, ſi mors non ſequeretur: ergo mors illi imputatur. Ratio a priori eſt, quia illa retractatio aut ſuccedens impoſſibilitas impediendi, neque facit, ut reipſa libere poſita non ſit illicita cauſa talis effectus intenti vel præviſi: neque facit, ut illa cauſa careat influxu in talem effectum: ergo nec impedit dependentiam a tali cauſa: ergo nec imputabilitatem.

43 *Objic.* Per retractationem tollitur ratio voluntarii a peccato præterito, poſita enim retractatione non manet habitualiter: ergo nec effectus poſtea ſecutus erit voluntarius: ergo nullo modo imputabilis. Reſp. 1. Si peccatum retractetur ab homine, ſed a Deo necdum ſit remiſſum, manet peccatum habituale in ratione offenſæ, & ad culpam ac pœnam imputabile: ergo ſaltem tum imputabitur effectus. Reſp. 2. Per retractationem tollitur ratio voluntarii a peccato, quoad tempus ſecuturum, c. quoad tempus præteritum, n. id eſt, retractatio facit quidem, ut peccatum non amplius ſit actu volitum, ideoque pro nunc dicatur non voluntarium, attamen retractatio non facit, ut pro præterito non fuerit voluntarium, jam vero effectus ſequitur ex peccato ut præterito, & plane per accidens ſe habet retractatio; æqualiter enim ſequitur, ſive accedat retractatio ſive non, & ſive pro futuro maneat volitum ſive non, quia effectus non reſpicit hanc continuationem ſed cauſam libere poſitam, cum inciperet peccatum: ergo retractatio nihil ad rem facit.

44 *Inſt.* Si talis effectus adhuc imputetur, vel ergo ad culpam, vel ad pœnam; non ad culpam, uti nu. 41. dictum eſt, quia non eſt nunc culpa, quod ſequatur; nec ad pœnam, quia hæc antecedenter fuit debita, nec debetur nova, niſi acceſſerit nova culpa. Reſp. Imputatur præteritæ culpæ, non quod nunc ſit aut dici poſſit culpa, ſed quia referri debet in culpam præteritam veluti cauſam, eique attribui velut effectus, ſicuti combuſtioni attribuitur damnum proximi, fomes peccati attribuitur peccato Adami, quamvis nec damnum illud neque hic fomes ſit peccatum vel culpa.

§. 3. Si cauſa talis effectus mali fuerit hic & nunc licita & rationabilis cauſa adfuerit ponendi illam, quamvis prævideatur effectus malus ex illa ſecuturus, hic non erit imputabilis ad culpam, dummodo non intendatur, nec ſit periculum conſenſus in

illum

illum vel illius delectabilitatem, uti cum communi Tann. *d. 4. q.8. n.115.* Poteſtque videri Buſemb. relatus *l.3. p. 1. n.920.* item illa, quæ ibidem addidimus a n. 922.

45 §. 4. Si cogitatio incidit de effectu malo forte ſecuturo ex cauſa mala, ſed adhibita fuit præcautio, qualem viri prudentes judicant ſufficientem eſſe, ne ſequatur vel ne imputetur, licet ſequatur effectus non imputabitur ad culpam; uti nec tum, ſi timor incidit, ſed hunc correxit, prudenter ſibi perſuadendo timorem eſſe inanem, ut recte Vaſq. Tann. *n.63.* Gob. *n.39.* Si autem levis tantum cogitatio occurrerit de periculo, vel per negligentiam venialem major deliberatio ſit prætermiſſa, effectus ſequens non poteſt niſi ad culpam venialem imputari. Quod ſi quis per experientiam ſciat tales timores vel cogitationes incidentes ordinarie eſſe vanas, habet ſufficientem cauſam contemnendi, licet forte per accidens aliquid mali ex operatione ſequatur.

46 §. 5. Si cauſa effectus mortaliter mali fuerit tantum venialis; quamvis hic effectus fuerit prævíſus, non poſſe niſi ad veniale imputari docent Sanch. *de Matr.l.9. d.45. n.19.* Leſſ. Dicaſt. Gob. aliique cum Dian. *p.1.tr.7. R.65.* & Burgh. *cent.3. caſ.4.* quamvis alii apud Tann. *a n.* 118. diſſentiant, putentque imputandum etiam ad mortale, ſaltem, ſi effectus malus ſequatur ex cauſa veniali ſpectante ad eamdem materiam, cujus eſt effectus, ut ſi pollutio ſequatur ex turpi joco venialiter tantum malo; ſed ratio priorum eſt, quia talis effectus non eſt in ſe volitus nec in ſe liber vel moralis, ſed tantum in cauſa: ergo non videtur habere majorem malitiam, quam ſua cauſa.

An effectus mali ſequentes ad peccatum ſint confitendi, dicetur *l. 6. p.* 2. quando de integritate Confeſſionis. Quomodo autem effectus ignorantiæ vel erroris vincibilis ſint imputabiles, dictum eſt *l.1. a n.555.*

47 *Q.* 10. *An illa, quæ inadvertenter fiunt ex conſuetudine peccaminoſa, ſint peccata?* Reſp. Non eſſe, uti ſatis conſtat ex dictis, cum hic & nunc non ſint voluntaria. Tenet tamen communis ſententia cum Lugo *de Pœnit. d.* 16. *n.206.* eſſe obligationem emendandi talem conſuetudinem, ex qua ſequuntur effectus de ſe mali, & retinentes malitiam objectivam, quando fiunt, licet indeliberate ſequantur: an autem confitendi ſint, ſi talis conſuetudo culpabiliter maneat, dicetur *l.6. p.2.* quando de Confeſſione.

48 *Q.* 11. *Quænam, etiam indeliberate facta, cenſeantur retinere malitiam objectivam, & quænam objecta cenſeantur intrinſece mala?*

Reſp. *Ad* 1. Illa retinent malitiam objectivam, quæ hoc retinent, propter quod alias prohibentur, itaut ſi ad illa accederet ſola advertentia, & libertas, hoc ipſo eſſent formalia peccata: e contra, ſi præter advertentiam vel libertatem etiam aliquid aliud ipſis deſit ad illud eſſe, propter quod prohibentur, non retinent malitiam objectivam; v. gr. homicidium manet violatio juris alieni, pollutio innaturalis manet damnoſa proli ac generi humano, eſus carnium die Veneris facta ab homine uſum rationis habente eſt huic prohibita, & manet roboratio corporis, etiamſi fiant in ebrietate; & ipſamet ebrietas manet temeraria privatio rationis, quamvis inculpate fiat; hæ autem ſunt rationes, ob quas illa omnia prohibentur: ergo etiam ſi fiant ſine advertentia, & libertate, retinent malitiam objectivam, & ſunt veluti materia peccati, ad quam non eſt licitum incitare aliquem, ſed eſt obligatio vitandi vel emendandi cauſas per ſe, & proximas illorum: e contra verba hæretica, mendacia, perjura, ſi proferantur, in ebrietate vel ſomno, non retinent malitiam objectivam, ſed ſunt, ac ſi a pſittaco proferrentur, quia non habent hoc, propter quod prohibentur, nam verba talia nequidem materialiter ſunt hæretica, cum ad hæreſim requiratur actualis cognitio objecti credendi, & error pertinax circa illud; ſimiliter ad mendacium requiritur actualis cognitio falſi & aſſertio illius tanquam veri; ad perjurium autem accedere debet advertentia ad interpoſitionem teſtimonii divini ſecundum dicta *l.3. p.1. n.772.* ergo ejuſmodi verba prolata ſine tali actuali cognitione non retinent malitiam objectivam, ideoque, niſi forte eſſet ratione ſcandali, nulla eſt obligatio vitandi, v. g. ebrietatem ex hoc, quod hæc ſit cauſa proxima talium verborum. Addit J. Sanch. *d.21. num.* 13. ſomnia impudica nullam habere malitiam objectivam, hinc comedentem calida, ut habeat ſomnia turpia, non peccare: ſed contra eſt, quia hoc ipſo ſimul intendit motus venereos, qui habent malitiam objectivam. Addunt multi, imprecationes & blaſphemias, ſi fiant ſine animo malevolendi proximo, vel inhonorandi Deum, etiam non habere malitiam objectivam, hinc docent Tann. hic *d. 4. q.8. n.143.* non eſſe ſaltem mortale incitare ſtultum ad efferenda verba blaſphema, non intendendo inhonorationem Dei, quia reipſa non ſunt blaſphema; addit Bernal. *de Sacram. d.17. n.75.* Si amens tibi minetur mortem, niſi Chriſtum abneges, te poſſe oretenus abnegare, nam hoc non eſt Chriſtum negare, cum non ſit loqui, eo quod locutio non ſit niſi ad rationis compotem: Sed Delb. *de Imm. Eccleſ. c.13. d.* 1. & Lugo *de Pœnit. d.* 16. *n.210.* recte notant, ſi hæc fiant ab habente uſum rationis, retinere aliquam turpitudinem, & moraliter tribui cauſanti, nam habet advertentiam ad ſubſtantiam actus, quæ eſt operatio mali, inhonoratio vel abnegatio Dei, ideoque videtur eſſe materialis imprecatio, blaſphemia vel abnegatio. Si autem ſic proferens nequidem adverterit ad ſubſtantiam actus, quia invincibiliter ignoravit talibus verbis ſignificari iſta, in hoc caſu quamvis proprie non habeant objectivam vel materialem malitiam, tamen ſecundum ſe adhuc videntur habere aliquam indecentiam, quia apud audientes ingenerant malum ſenſum; hinc dicit Oviedo hic *controv.7. n.60.* blaſphemias in ſomno prolatas, aut quas aliquis edoceret pſittacum, habere malitiam aliquam objectivam ſive indecentiam, ideoque Deum non poſſe eſſe eorum cauſam. Videri poteſt Gob. *in Quint. t.5. c.9. a n.* 60. iterumque toto *c.19.* ubi de hac quæſtione fuſe diſcurrit, & affert valde diverſas ſententias.

Reſp. *Ad* 2. Ad dignoſcendum, an aliquod objectum ſit intrinſece bonum aut malum, ideoque jure naturæ licitum an illicitum, dant hanc regulam, *Lugo, Palav. Haun.* & alii Recentiores: ut conſideremus, quid homines pro priori ad hanc communitatem humanam, aut ſaltem pro ſtatu, quo incerti fuiſſent, an unquam futuri fuiſſent partes hujus communitatis humanæ, quid, inquam, tum voluiſſent, aut judicaſſent ad bonum commune hujus communitatis humanæ eſſe, ut liceret vel non liceret: quod enim propter bonum commune judicaſſent debere eſſe licitum, hoc cenſetur intrinſece bonum; quod judicaſſent non debere eſſe licitum, cenſetur intrinſece malum. *Si dicas*, ad commune bonum fuiſſet melius, fieri, v. g. unum mendacium, quam ſine illo damnari totum mundum: ergo tale mendacium non erit intrinſece malum. Reſp. Dato antec. negando conſ. quamvis enim ad commune bonum melius fuiſſet fieri tale mendacium, tamen non fuiſſet melius licere, quia ex licentia mendacii in unico etiam caſu, graviſſimum malum imminebat generi humano, eo quod homines ſibi perſuaſiſſent eſſe licitum mentiri, ubi ſimile bonum inde poſſet naſci, quod ſibi quiſque pro ſua paſſione perſuaſiſſet eſſe hic & nunc, ſicque fuiſſent frequentata mendacia, atque ſi eſſent licita, & everſum commercium humanum. Et ideo inferunt cit. AA. in aliquibus legibus naturæ nullam eſſe exceptionem, nempe in iis, in quibus ſi admitteretur aliqua exceptio, tota lex eſſet inutilis, propter circumſtantiam periculi vel propter abuſum ex privato cujuſque arbitrio, cujus rei exemplum dedi *l.3. p.* 1. *a n.* 910. in materia venerea, quod declarabitur hic *a n.98.* Et aliud exemplum eſt, ſi liceret privata auctoritate occidere perſonam noxiam Reip. nam ex odio, invidia aliove ſimili pravo affectu facillime conciperetur judicium, jam eſſe circumſtantiam, in qua hoc liceat. Atque etiam ideo humanæ leges obligant illos, quibus probabile eſt leges illas non eſſe utiles Reip. quia ſi quis per hoc privatum judicium poſſet eximi, plurimi de legibus perverſe præſumerent eaſque eluderent; hinc melius fuit omnes ligari lege, etiam tum, quando ex privata ratione poſſet prætendi exceptio. E contra tamen recte notat Maurus *de juſt.q.150.* aliquas leges naturales eſſe in cordibus noſtris ſcriptas etiam cum ſuis exceptionibus, v.g. *Vota obligant, niſi remittantur; ſecretum non eſt revelandum, niſi noceat Reip. &c.* Ratio enim dictat has exceptiones cadere in illas leges, neque ideo ſequitur aliquid contra commune bonum: quia tamen in aliquibus objectis ſæpe dubium eſt, an commune bonum poſtulet hoc vel illud, hinc in multis diſceptant Theologi, ſitne hoc jure naturæ malum necne, aliis affirmantibus, aliis negantibus.

Q. 12. *Quid dicendum ſit de peccato philoſophico?* Reſp. De hoc 49
orti ſunt magni motus ratione cujuſdam theſis ab uno e Societate JESU defenſæ Divione, quæ ſic habebat. *Peccatum Philoſophicum ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali & rectæ rationi: Theologicum vero & mortale eſt tranſgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Hanc propoſitionem damnavit 24. Auguſti 1690. *Alexand. VIII.* velut ſcandaloſam, temerariam, piarum aurium offenſivam & erroneam, de qua etiam ſub excommunicatione Papæ reſervata, ipſo facto incurrenda, prohibet tractare, niſi forſan impugnando; ut itaque ex fundamento impugnari, & natura peccati Philoſophici intelligi poſſit, quædam addemus.

§. 1. Quamvis ſecludamus omnem cognitionem Dei, tamen 50
adhuc poſſet homo mortaliter bene vel male agere, ſi nempe pro libertate ſui arbitrii eligeret operari juxta vel contra prima principia rectæ rationis nobis indita a natura, qualia ſunt, *bonum eſt faciendum, malum eſt fugiendum; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; colendi ſunt benefactores &c.* Hæc enim nobis ſunt evidentiſſima, quamvis ſupponatur ignorantia vel incogitantia invincibilis de Deo. Ratio eſt, quia operans juxta vel contra illa principia merebitur laudem vel vituperium, quia dicetur agere juxta vel contra dignitatem naturæ ſuæ rationalis. Et hæc eſt mens S. Th. & aliorum, quos retulimus n.25. contra Palav. Maſtrium, & paucos alios: favetque damnatio facta ab *Alex. VIII.* hujus prop. *9. Revera peccat, qui odio habet peccatum, mere ob ejus turpitudinem & diſconvenientiam cum natura, ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.* Si enim actus ille non ſit peccatum, cum ſit moralis, erit bonus; ſecundum dicta *l.1. n.15.* Et e contra actus præciſe diſconveniens naturæ rationali erit ſimiliter malus.

Reſpondent 1. Diſconvenientiam actus cum natura rationali fore tantum malum phyſicum, quale etiam eſt diſconvenientia magni calcei cum parvo pede. *Contra* eſt 1. Malum phyſicum poteſt a natura rationali, imo & a Deo directe intendi, non autem id, quod eſt diſconveniens naturæ rationali qua tali, ſic enim nec a natura rationali, ſi operetur ſecundum dignitatem ſuam, nec a Deo intendi poteſt mendacium, injuſtitia &c. ergo diſconvenientia cum natura rationali qua tali non eſt malum pure phyſicum: 2. Si diſconvenientia illa foret malum tantum phyſicum: ergo interfectio Patris non eſſet in eo caſu magis diſconveniens naturæ rationali & rectæ rationi quam interfectio bovis.

Reſpondent Palav. concedendo ſeq. quia negatio Dei eſt abſurdorum omnium abſurdiſſimum: ergo non eſt mirum, quod ex eo ſequantur alia abſurda. *Contra* eſt 1. quia hic non ſupponimus negationem Dei, ſed tantum ignorantiam aut incogitantiam invincibilem de Deo, hanc autem ſupponere non eſt abſurdiſſimum. 2. Quamvis etiam hoc ſupponere foret abſurdum, tamen cum hoc etiam ſupponimus manere naturam rationalem: nec valent hæ conſequentiæ, Deus ignoratur, vel non cogitatur de Deo: ergo non poteſt dari ulla regula rectæ rationis humanæ: ergo nihil eſt diſconveniens rectæ rationi humanæ &c. quamvis enim ſupponas Deum deſinere, tamen ratio noſtra manebit recta, & regula, prout eam Deus fecit.

§. 2.

51 §. 2. Peccatum factum ex ignorantia Dei vincibili, ideſt, tali quam operans poſſet, & omnibus conſideratis hic & nunc deberet tollere, habet malitiam formalem, quia hæc ignorantia non excuſat, ſed effectus ex ea ſecutus ſufficienter eſt voluntarius & imputabilis ratione cauſæ: hinc SS. PP. non excuſarunt antiquos ethnicos, & multo minus jam, per ſe loquendo, excuſari poſſunt, quia ſufficienter Deum, ſaltem confuſe cognoſcunt, in primis ab extrinſeco ex naturæ totius ordine, ex religione populorum, aris, focis, ſacrificiis, ſermonibus parentum, inſtitutione majorum, imo ex rebus omnibus clamantibus non a ſe, ſed ab alio ſe eſſe; deinde etiam veluti ab intrinſeco, ex innata omnibus idea Numinis alicujus, ſive Supremi principis vel gubernantis omnia; item ex remorſu conſcientiæ, timore pœnæ, inquietudine animi, ſi quid commiſerint contra rectam rationem. Quibus habitis ſufficienter cognoſcunt ſe teneri ſaltem inquirere in Deum; & hæc obligatio illis proponitur, v. g. ſub hac conditione, ſi Deus eſt, de quo mihi incidit cogitatio, ille vult, ut inquiram in ſe.

52 §. 3. An aliquando detur vel dari poſſit ignorantia aut incogitantia invincibilis Dei, nihil attinet hic dicere: ſunt qui abſolute negent; ſunt qui affirment, ſaltem ad breve tempus, hoc tantum dicimus, ſi in aliquo darentur, & talis homo aliquid ageret contra dictamen rectæ rationis, hunc ejus actum non habiturum malitiam formalem Theologicam, uti ſatis conſtat ex dictis n. 25. attamen habiturum malitiam aliquam moralem in quantum eſſet diſconveniens a natura rationali, uti etiam conſtat ex dictis n.50. & hanc malitiam poſſumus vocare philoſophicam, quia eſt contra rectam rationem, qua ſe regunt Philoſophi: an autem talis malitia etiam dici debeat peccatum, non poteſt eſſe quæſtio, niſi de nomine; aliqui negant, quia non eſſet formaliter contra legem Dei, & conſequenter dicunt, ſi Deus per impoſſibile mentiretur, non fore peccatum, ſed tantum malum morale; e contra alii affirmant, putantes ad denominationem peccati ſatis eſſe, quod ſit actus diſconveniens cum aliqua regula objectiva morum; qualis etiam eſt natura rationalis vel recta ratio, quæ ſuo modo etiam dici poteſt lex, non quidem imperans, ſed indicans quid agendum ſit vel omittendum; & cum his nunc loquemur, ac cum communi talem actionem vocabimus peccatum philoſophicum, prout illud definivimus n. 11. & a S. Th. 1.2. *q.71. art.6. ad* 5. ſignificatur his verbis: *dicendum quod a Theologis conſideratur peccatum, præcipue ſecundum quod eſt offenſa contra Deum; a Philoſopho autem morali, ſecundum quod contrariatur rationi.*

53 *Objicies.* Si peccatum philoſophicum non ſit formalis offenſa Dei, ergo qui vellet ſolum peccatum philoſophicum, & non offenſam formalem Dei, non peccaret formaliter contra Deum; conſequenter qui ſic eſſet comparatus, ut vellet occidere patrem, ſi hoc non eſſet a Deo prohibitum, non peccaret formaliter contra Deum. Reſp. 1. Si ſupponas conſcientiam invincibiliter putantem ita ſeparari poſſe malitias; tranſeat totum. Reſp. 2. N. ſeq. quia Deus prohibuit etiam ejuſmodi deſideria conditionata, tum quia affectus ad peccatum, aut ſaltem periculum conſentiendi in malitiam Deo oppoſitam non aberit; tum maxime, quia talis conditio appoſita non removet malitiam objectivam, quæ ſatis ſcitur non poſſe non eſſe contra Deum, uti dicetur n. 55.

Inſt. 1. Ponamus, quod aliquis invincibiliter putet Deum non exiſtere, & nihilominus habeat hunc actum, volo occidere patrem, quod quidem ſcio eſſe diſconveniens naturæ rationali, certus tamen ſum non eſſe contra ullum Deum, quia certus ſum nullum dari; ſi tamen daretur aliquis Deus, quamvis ille hoc prohiberet, adhuc occiderem patrem: talis homo etiam peccaret formaliter contra Deum: ergo cum ignorantia invincibili Dei poteſt formaliter peccari contra Deum. Reſp. Diſt. conſeq. ergo cum ignorantia invincibili, & ſine cognitione aliqua Dei, poteſt peccari formaliter contra Deum, n. cum ignorantia invincibili, cum aliqua tamen cognitione Dei, poteſt peccari formaliter contra Deum, ſubdiſtinguo, per ſe & ratione actus abſoluti, n. per accidens ratione actus conditionati, c. Quamvis enim Deus invincibiliter putetur non exiſtere, tamen quiſque ſcit, quod per illam opinionem ſuam non tollatur Deus, qui ſi præter opinionem illam ſuam exiſtat, talem actum conditionatum prohibuit, ac neceſſario illi diſplicere debet talis comparatio animi: ergo cum Deus ſemper exiſtat neceſſario, non obſtante illa opinione ipſius, ſemper peccat contra Deum: nihil tale eſt in illo, qui omnino invincibiliter nihil ſcit vel cogitat de Deo, neque habet ejuſmodi malam comparationem animi.

Inſt. 2. Non poteſt dici velle formaliter agere contra illum, quem invincibiliter putat non eſſe; ſed invincibiliter putat Deum non eſſe: ergo. Reſp. Non poteſt dici velle formaliter per actum abſolutum agere contra eum, quem invincibiliter putat non eſſe, c. per actum conditionatum, n. & patet ex dictis.

54 §. 4. Peccatum philoſophicum eſt offenſa materialis Dei, uti colligitur ex dictis n. 15. quia reipſa dat Deo rationabile motivum diſplicentiæ, ſicuti e contra qui bene facit, ignorans aut nihil cogitans de Deo, reipſa per hoc dat Deo motivum rationabilis complacentiæ; uterque enim ponit a parte rei aliquid ſecundum ſe Deo gratum vel ingratum. *Conf.* quia non ſolum hoc diſplicet Deo, quod fit formaliter contra Deum, ſed quidquid eſt malum morale, quamvis fiat contra alium, ſicuti alicui parenti diſplicet, non tantum hoc, quod filius facit contra ipſum parentem, ſed etiam quod facit contra alios: conſequenter nullum datur aut dari poteſt malum morale, quod non ſit offenſa Dei ſaltem materialis.

55 §. 5. Moraliter loquendo, fieri non poteſt, ut homo, ſaltem qui aliquando Deum cognovit, committat peccatum habens ſolam malitiam philoſophicam; eſt communis & probatur, 1. quia nemo peccat, quin ſciat ſe peccare: ergo ſcit, vel ſe offendere Deum, vel ſe agere contra rectam rationem: ſi contra Deum, patet, quomodo peccet Theologice; ſi contra rectam rationem, adhuc prius vel ſaltem ſimul cognoſcit, ad minimum tenuiter & remiſſe, ſe facere contra Deum: facilius enim, ideoque prius excitantur ſpecies Dei, a quo participatur, & in ordine ad quem ſolet concipi illa rectitudo rationis, ſicuti, inquit Lugo *de Incarn. d.5. ſ.6. n.103.* non potes tibi primo imaginari Petrum, quin imagineris veſtitum, quia non ſoles ſenſu percipere, niſi veſtitum. 2. Quia omnis peccans ſentit ſaltem in confuſo ſe ligari, quominus agat omne, quod ipſi libet: ergo cum facilius ei occurrat memoria Dei quam cognitio propriæ naturæ rationalis, ſemper ei occurret Deus, ſaltem confuſe, ſub ratione ligantis libertatem ejus: conſequenter in tali homine eſt actualis, quamvis forte non ita perceptibilis cogitatio de Deo, qualem de regulis artis ſuæ habent cytharizantes, qui ex uſu, & tamen reipſa ex directione artis ludunt; aut qualem habent peregrinantes Romam, qui nullum ponunt greſſum, niſi ex intentione attingendi Romam, quamvis ſæpe neſciant ſe habere tales actus: unde quamvis ſæpe eveniat, ut faciens aliquid nullo modo peccet, quia nullam advertit malitiam, ut ſi fiat in motu primo, vel quando abeſt omnis plane cogitatio de malitia objecti, tamen non fit, ut quis advertat malitiam philoſophicam, quin ſimul ſufficienter advertat Theologicam: hinc etiam quamvis aliquando, maxime apud rudes, debeat Confeſſarius interrogare, an adverterit ad malitiam ſui actus, quando nimirum prudens eſt ſuſpicio, quod de ea non ſciverit vel non cogitarit, tamen quando ſcitur pœnitentem advertiſſe ad malitiam aliquam moralem, quod communiter præſumi debet, quando ſe de altero peccato accuſat, non eſt opus interrogare, an adverterit ad malitiam, quæ eſt contra Deum, hæc enim facilius & primo illi occurret; neque tum credendum eſt illi, inquit *Lugo*, ſi dicat ſe non advertiſſe ad malitiam Theologicam. Atque ob ſimilem rationem diximus n.23. ſi Sacerdos vel Religioſus confiteatur ſe, v.g. per deſiderium peccaſſe contra caſtitatem, communiter non eſt opus interrogare, an cogitarit de ſuo voto caſtitatis, peccans enim ſcit exercite & experimentaliter ſe eſſe eum, qui peccat, & quando ſcit ſe eum eſſe, etiam ſcit ſe Sacerdotem & Religioſum eſſe, cum ſoleat ſemper ut talem ſe cognoſcere.

§. 6. Malitia philoſophica, ſi daretur, poſſet eſſe quandoque 56
gravis quandoque levis, quia ſi peccatum tale graviter adverſetur naturæ rationali, cenſebitur grave; ſi leviter, leve: ſic homicidium, etiam abſtrahendo a lege æterna Dei, eſt aliquid in ſe graviter diſconveniens naturæ rationali, cum notabiliter perturbet communitatem humanam, publicam quietem & concordiam; e contra mendacium officioſum non eſt niſi leviter diſſonans a natura rationali, quia dedecet quidem, attamen nihil infert graviter læſivum communis pacis vel boni publici: ergo abſtrahendo a malitia Theologica, haberet peccatum philoſophicum in ſe malitiam, quandoque gravem qandoque levem.

§. 7. Si peccatum pure philoſophicum, quantumcumque gra- 57
ve committeretur, probabile eſt, quod non mereretur pœnam æternam, ſed tantum aliquam temporalem, ita abſolute S. Th. 2. 2. *q.20. q.3. O.* ubi ait; *Si poſſet eſſe converſio ab bonum commutabile ſine averſione a Deo, quamvis eſſet inordinata, non eſſet peccatum mortale*, ideſt, non eſſet ad mortem animæ: ergo nec ad damnationem æternam. Sequuntur Gerſon, Navarrete, Curiel, Gonet, Herincx, Bonæſp. locis relatis *n.25.* Item Suar. hic *d.2. ſ.1.* Leſſ. Arr. aliique plurimi, eſtque hæc ſententia Lugoni *de Incarn. d.5. n.73.* viſa ita communis, ut dixerit vix inveniri, qui oppoſitum doceat: Unde audiendus non eſt Averſa hic *q.88. ſ.1.* dicens ſuam ſententiam noſtræ oppoſitam videri communem; multo minus Sala *t.13. d.16. ſ.22.* qui noſtram ſententiam vocat improbabilem, parum tutam, periculoſiſſimam in fide ac pernicioſiſſimam, ſed patet has cenſuras eſſe exorbitantes. Ratio eſt, quia peccatum philoſophicum nullam in ſe haberet formalem malitiam, etiam ſecundum quid tantum, infinitam, nam converteret aut averteret a bono tantum finito, nempe a natura rationali & creato bono, quod tantum intendere poſſet; hinc eadem natura rationalis, ſi ad ipſam ſpectaret tale peccatum punire, pœnam nonniſi finitam in illud decerneret. *Dixi, probabile eſt*, nam non nego oppoſitam ſententiam etiam eſſe probabilem. Ex dictis

Inferes. Si ſupponamus infidelem decedere in ſolis peccatis philoſophicis, eum propter hæc non damnandum; ſed nec futurum beatum, quia propter originale careret gratia, ideoque poſt toleratam pœnam temporalem peccatis philoſophicis proportionatam, futurum in eo ſtatu, in quo ſunt infantes ſine baptiſmo in originali decedentes.

Objicies. Deus gratis evexit naturam rationalem ad finem ſupernaturalem, ea conditione, ut vivat conformiter dictamini rationis veluti regulæ proximæ, ne aliter agendo turbet rerum ordinem &c. ergo ſi homo hunc violet, poteſt Deus illum perpetuo excludere a ſuo conſpectu: ergo punire pœna æterna damni. R. N. ult. ſeq. quamvis enim Deus non eſſet illi daturus beatitudinem, tamen illa privatio non haberet rationem pœnæ ob peccatum philoſophicum, alioquin pœna infinita reſponderet culpæ finitæ, in quo eſſet improportio: & cum illud peccatum non eſſet averſio a Deo, privatio Dei ei reſpondere non poſſet.

Inſt. Ergo nec poſſet Deus tali homini infligere pœnam temporalem, quia ad Deum non ſpectaret illa offenſa. R. N. ſeq. quia cum Deus ſit auctor & cuſtos naturæ rationalis, quod fit contra hanc, præjudicat Deo, hinc ad ipſum ſpectat pro ratione culpæ contra naturam rationalem commiſſæ, pœnam talem infligere, qualem infligeret natura rationalis, ſi injuriam ſibi factam poſſet vindicare, ſicuti Princeps punire poteſt injuriam a ſubdito ſuo factam alteri, quamvis hæc non eſſet formalis injuria vel offenſa ipſiuſmet Principis.

§. 8. Propoſitio relata n.49. juſte damnata eſt, 1. quia non 58
diſtinguit inter ignorantiam & advertentiam vincibilem aut invincibilem Dei & de utraque æqualiter intelligi poteſt; eſt autem certum, quod ignorantia vel incogitantia vincibilis de Deo

non

excuſet a peccato contra Deum, uti n.51. dictum eſt. 2. Quia abſolute dicit peccatum grave philoſophicum non eſſe offenſam Dei, cum ſemper offenſa Dei ſaltem materialis, ſecundum dicta n.54. & moraliter loquendo etiam ſemper ſit formalis, ſecundum dicta n.55. Unde ſi propoſitio ſic limitaretur, philoſophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat invincibiliter, vel de Deo actu non cogitat *inculpabiliter*, *nequidem tenuiter & remiſſe*, eſt grave peccatum *philoſophicum*, ſed non eſt formalis offenſa Dei, neque peccatum mortale *Theologice*, diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum, ſi, inquam, ſic limitaretur, eſſet longe alia propoſitio, nec mereretur cenſuram, uti conſtat ex dictis.

59 §. 9. Propoſitio n.49. relata non eſt diviſive damnata quoad ſingulas partes, ſed complexive, ideſt, ſecundum ſe totam, quia eſt unica propoſitio indiviſibiliter tendens in totam rem affirmatam veluti objectum adæquatum, quod non ita ſe habet quamvis pars prior ſeorſim foret vera, ſi ſeorſim affirmaret ſuum objectum; ſicut hæc propoſitio, *Deus poteſt cognoſci ab homine, ſed non poteſt nec debet amari*; quoad ſe totam eſt falſa & damnabilis, non tamen quoad ſingulas partes, nam pars prior, *Deus poteſt cognoſci ab homine*, eſt vera, ſi ſeorſim affirmet ſuum objectum. Poſthac per peccatum, intelligemus Theologicum.

60 *Q.* 13. *Quis poſſit peccare?* Reſp. §. 1. Peccare non poſſunt, 1. Deus, quia impeccabilitas eſt perfectio ſine imperfectione, quæ neceſſario convenit Deo; imo nec Deus poteſt eſſe cauſa peccati, quia nec poteſt determinare ad illud, nec cum intentione ut fiat, influere in illud, cum repugnet infinito bono proprie velle malum, quamvis illud permittere poſſit ob certos fines. 2. Nec Chriſtus, quia Deus eſt; nec ejus humanitas, quamdiu manet unita Verbo, tum quia perpetua Dei viſione gaudet, tum quia infinite Sancta eſt per Verbum unitum, cui repugnat, quidquid repugnat ſanctitati. 3. Nec Beati in ſenſu compoſito viſionis Dei, tum quia non habent cognitionem indifferentem circa Deum, in quo ſolam bonitatem & quidem infinitam cognoſcunt, tum etiam quia neceſſario ſemper amant Deum ſuper omnia. 4. Nec creaturæ non cognoſcitivæ aut irrationales, cum ad peccandum requiratur cognitio malitiæ, & libertas indifferentię circa illam, uti certum eſt ex dictis n.13. & 14.

61 §. 2. Per ſe & abſolute loquendo poteſt omnis pura creatura rationalis de facto exiſtens aliquo modo peccare, quia nulla talis creatura datur præter angelum & hominem: Angeli autem aliqui peccarunt, & alii peccare potuerunt; ſimiliter homines peccarunt & peccant: ergo. *Nec obſtat*, quod Trid. *ſeſſ.6. can.* 23. definiat B. Virginem nequidem venialiter unquam peccaſſe, *nam* hoc non fuit inde, quod natura ejus eſſet impeccabilis, ſed ex ſpeciali Dei privilegio, qui eam ſemper prævenit ſpecialibus auxiliis: imo probabilius eſt dari non poſſe creaturam; quæ ex perfectioni ſuæ naturæ non ſit capax peccati, quia ex perfectione ſua non poſſe peccare eſt perfectio ſoli Deo propria, ut docent SS. PP. apud Maurum *l.3. q.*178. Aldrete *de Incarn. d.*27. *ſ.*3. Recup. *de Deo t.2. q.*14.

62 *Q.* 14. *Per quas potentias committi poſſit peccatum?*

R. §. 1. In homine ponuntur duæ partes, ſuperior & inferior; pars ſuperior eſt pars rationalis includens intellectum & voluntatem; inferior eſt pars ſenſitiva, in qua ſunt 5. ſenſus externi, item ſenſus internus ſeu phantaſia & appetitus ſenſitivus. Pars ſuperior dividitur in Rationem ſuperiorem & inferiorem: Ratio ſuperior eſt, quæ dirigitur per regulas æternas & divinas; inferior, quæ per regulas temporales & humanas, v. g. per commoditatem temporalem, honeſtatem naturalem, &c. de quibus plura videri poſſunt apud Suar. *d.*5. *ſ.*3. & Averſ. *q.*74. *ſ.*4. qui recte docent omne peccatum eſſe aliquo modo in Ratione ſuperiore, in quantum ad omne peccatum prærequiritur cognitio Dei & legis æternæ, ſecundum dicta a n.15. itemque eſſe in inferiore, in quantum omnis peccans movetur aliquo bono creato.

63 §. 2. Actus ſenſus externi, & interni aut appetitus ſenſitivi, item actus intellectus poſſunt eſſe denominative peccata, ideoque hæ potentiæ ſunt ſubjecta peccati ſaltem denominative ſumpti, ſic enim viſio, imaginatio, appetitio carnalis, cogitatio rei turpis, hæreſis, judicium temerarium dicuntur eſſe peccata, ſi voluntas eos actus imperet vel in illos conſentiat.

64 §. 3. Nullius potentiæ, præterquam voluntatis actus eſt in ſe formaliter peccatum, hinc ſola voluntas poteſt formaliter peccare, uti habet ita communis ſententia, ut Suar. n.2. dicat oppoſitam eſſe improbabilem: Probatur ex S. Auguſt. *lib. de vera relig. c.*14. *Uſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium; & hoc quidem manifeſtum eſt, ut nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat; quare aut negandum eſt peccatum committi, aut fatendum eſt voluntate committi.* Idem alibi ſæpe dicit, ut refert Tanner. *d.*4. *q.*8. *dub.*3. Ratio autem eſt, quia libertas eſt de eſſentia peccati, uti conſtat ex dictis n.11. 13.14. ſed ſoli actus voluntatis habent in ſe formaliter libertatem, quia ſolius voluntatis eſt poſt propoſita ab intellectu motiva boni & mali, unum præ altero eligere; intellectus autem, ſi hæc motiva indifferenter proponat, dicitur radicaliter liber; in quantum autem actus intellectus & aliarum potentiarum etiam accipere poſſunt ab actu voluntatis denominationem liberi, etiam hæ potentiæ dicuntur participative liberæ, non autem formaliter: & ſpecialiter appetitum ſenſitivum internum non eſſe formaliter liberum, nec actum ejus dici poſſe formaliter peccatum, dicetur poſtea a n.67. ubi oſtendemus concupiſcentiam non eſſe formaliter peccatum. *Conf.* nam ſi appetitus ſenſitivus haberet propriam libertatem; ergo per eum peccari poſſet, renitente voluntate, quod eſt aperte contra Trid. *ſeſſ.* 5. *in decreto de pecc. orig.* uti referemus n.73.

Objicies: S. Th. 1.2. *q.*74. *art.* 3. & 4. dicit per appetitum peccari, non quidem mortaliter ſed venialiter, eo quod habeat libertatem imperfectam. R. Mens S. Th. nobis conſtat ſatis ex *art.*2. *ad* 1. ubi ait, *non peccatur niſi ſola voluntate ſicut primo movente, aliis autem potentiis peccatur ſicut ab ea motis*: idem docet pluribus aliis locis apud Gonet. *d.*5. *art.* 2. §. 2. Itaque omne peccatum, quod S. Thom. tribuit appetitui ſenſitivo, intelligi debet eſſe tale denominative ab actu voluntatis imperante, vel conſentiente in illud. Ad hoc, quod addit, per appetitum peccari venialiter, non autem mortaliter, varias explicationes referunt Averſa & Tan. *dub.* 2. Senſus eſſe poteſt, quod per actus appetitus, ideſt, non plene deliberatos, ſed factos abripiente appetitu, qui ideo dicantur eſſe actus appetitus potius quam voluntatis, peccari poſſe venialiter, non tamen mortaliter, quia nempe deeſt plena deliberatio. Quando in ſenſualitate admittit imperfectam libertatem, intelligi paſſivam ſive indifferentiam ad plura objecta, ut recte explicat Platel. hic n. 227. non autem activam ad rationem peccati requiſitam, nam S. Th. *art.*4. *ad* 1. expreſſe dicit etiam in ſenſualitate poſſe eſſe mortale, adeoque & libertatem perfectam, quando nempe actus ſenſualitatis attribuitur rationi ſeu voluntati: ergo neutro loco intelligit appetitui ſenſuali convenire libertatem activam. Quando autem idem S. Th. *art.*2. *ad* 3. dicit in potentiis externis non inveniri peccata, putat Averſ. *ſ.*5. tantum velle, quod actus potentiarum externarum, quando ſunt peccata, nunquam attribuantur potentiis externis, ſed ſoli voluntati, ſine qua applicante nihil malum agunt potentiæ externæ, cum e contra internæ ſæpe agant prius, quam a voluntate applicentur, & in hoc videtur ponere differentiam, cur in potentiis internis dicatur eſſe peccatum, non autem in externis.

Q. 15. *An peccari poſſit in ſomno?* Reſp. Certum videtur quod tam intellectus quam voluntas in ſomno agant, cum omnia ad agendum requiſita habeant, non aliter ac in infantibus, ſtultis, furioſis, ebriis, quos nemo dicet per ſolam phantaſiam & appetitum ſenſitivum operari. De intellectu quidem probat experientia, quia, quidquid contradicat Ant. Perez *de vitiis d.* 22. *cap.* 6. in ſomno componuntur novi verſus, formantur boni diſcurſus, fiunt actus comparativi unius objecti cum altero, item perfecte reflexivi ſuper hoc ipſo, v. g. quod quis non dormiat, quod nunc cogitet hoc vel illud: Similiter voluntas fertur in objecta mere ſpiritualia, quæ a ſolo intellectu proponi poſſunt, & a ſola voluntate appeti: deinde cognoſcitur etiam bonitas vel malitia moralis, non tantum in communi, ut vult Palav. ſed etiam in particulari, ideoque etiam voluntas in hanc aut illam ſæpe fertur amando vel fugiendo, uti eadem experientia probat, atque ex hoc colligunt Aſcetæ aliquem multum profeciſſe in victoria alicujus vitii, ſi etiam in ſomno ejus turpitudinem averſetur. His tamen non obſtantibus dicendum eſt cum communi, nullo modo peccari in ſomno. Ratio eſt, quia ob vim phantaſiæ, quæ ligatis ſenſibus maxime dominatur, deeſt dormientibus ex parte intellectus conſultatio in utramque partem prærequiſita ad libertatem, imo & judicium aliquod certum, quia ratio tum nimium fluctuat, nec ſat ferme conſiſtere poteſt in aliquo objecto dijudicando; & hoc eſt, quod dicit S. Auguſt. quem citat S. T. 2.2. *q* 154. *art.* 5. *ubi ad* 2. ait: *Secundum quod vires ſenſitivæ magis vel minus opprimuntur a ſomno propter vaporis turbulentiam vel puritatem, ſecundum hoc uſus rationis magis, vel minus impeditur in dormiendo, ſemper tamen, quantum ad aliquid, impeditur, ut non poſſit omnino libere judicium habere.* Ex parte voluntatis autem, ob vehementiam appetitus ſenſitivi, qui tum potentiſſime trahit, deeſt expedita facultas hoc vel illud præeligendi. Et utrumque colligimus a poſteriori, nam poſt ſomnum, in primis advertimus intellectum plerumque in diſcurſibus ſuis ex aliqua parte erraſſe: ergo ſignum eſt, ſi aliquando non erret, id potius caſu fieri, quam ex potentia firma ſic recte operandi: & ſic quoque fit in infantibus, ſtultis, furioſis, ebriis, qui aliquando prudenter loquuntur, quos tamen nemo dicit in tali ſtatu ſufficienter dijudicare poſſe bonum a malo. Deinde experimur nos vigiles nunquam ſolere in talia conſentire, hinc illa ſtatim poſt ſomnum deteſtamur: ergo ſignum eſt non adeſſe in ſomno libertatem requiſitam ad agendum humano modo, idque probat etiam conſenſus omnium hominum, qui aliquid in ſomno factum non imputant ad culpam vel pœnam, meritum vel demeritum, niſi forte propter cauſam ante poſitam. Quod ſi aliquando fuerit in ſomno plena, & conſtans ratio vel libertas, ut aliqui dicunt de Salomone & B. Virgine, hæc ſunt facta per extraordinarium concurſum Dei & ſpeciales diſpoſitiones in ſenſibus, & organis a Deo cauſatas. 65

DUBIUM II.

An & quando deſideria & delectationes ſint peccata?

„ PEr deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ: per delectationem vero, ſimplex amor, & complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, abſque deſiderio executionis: ſoletque dici moroſa, non a mora temporis, cum momento poſſit perfici; ſed quod voluntas, poſt plenam advertentiam rationis, ei immoretur. 66

ARTICULUS I.

Quale peccatum ſit deſiderium malum?

„ REſp. I. Deſiderium abſolutum, ſive cogitatio cum voluntate conſentiente abſolute in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eamdem ſpeciem ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Eſt communis, & conſtat ex *Matth.* 5. *Qui viderit, &c.* Ratio eſt, quia actus interior habet ſuam bonitatem, & malitiam ab actu externo, tanquam objecto. *Ita commun.*

„ Reſp. II. Deſiderium cum conſenſu conditionali, quo quis

aliquid concupiſcit, ſub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non eſt peccatum, ſaltem mortale: v. g. vellem prædari, ſi a Deo mihi permitteretur, ſi Judex eſſem, malefactorem iſtum occiderem. Valent. *T.*2. *d.*6. *qu.* 4. *p.*4. Sairus, Salas *in* 1.2. *tract.* 13. *d.*10. *ſ.*27. Vaſq. 1. 2. *d.*116. *c.*2. Si vero conditio malitiam non auferat, eſt peccatum: ut v.g. ſi cogites, ſi non eſſet infernus, mœcharer; ſi non eſſem Religioſus, fornicarer; ſi non haberem rationem mei ſtatus, ulciſcerer, occiderem te. Item, ſi id mihi feciſſes in adoleſcentia, vel antequam Religionem ingrederer, vindicaſſem (intellige, ſi dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ ſumendæ, ſi eſſet in tali ſtatu, ſecus enim eſt, ſi tantum oſtendat, quid facturus fuiſſet in alio ſtatu) Bon. *de Matrim. q.*4. *p.*8. *nu.*9. Ratio reſponſionis eſt, quia etſi conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti, in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, præciſa conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis eſſet illud amare abſque conditione, Caj. Sanch. 1. *mor. cap.* 2. Vaſq. Laym. *l.*1. *t.*3. *c.*6. *n.*10. *Ex quibus reſolvuntur hi caſus.*

„ I. In omnibus, ſolo jure poſitivo prohibitis, licitum eſt deſiderium cum conditione hac; *ſi prohibitum non eſſet*, v. g. ederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet. Ratio, quia conditio omnem malitiam, quæ a ſola prohibitione eſt, aufert. Azor. *l.*4. *c.*6. *q.*10. Sanch. *l.*1. *c.*2. Vaſq. *c.*2.

„ II. Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, licitis tamen in aliquo caſu aut ſtatu, ſi is pro conditione apponatur, v. g. occiderem Petrum, ſi Deus mandaret; ſuſpenderem furem, ſi eſſem Judex: ducerem uxorem, ſi liceret, ſi non eſſem Sacerdos, ſi eſſem liber a voto. Ratio eſt, quia hæc ſub illo ſtatu ſunt licita. Recte tamen monet Sa. *v. Peccatum*, hujuſmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque, ut ait Cajet. *ibidem*, eſſe fatuas, & diabolicas tentationes, Laym. *ſupra*.

„ III. Etſi idem quidam, ut Cajet. Sal. & Vaſq. univerſim affirment de omnibus jure naturæ, & ſimpliciter prohibitis, ſi conditio impoſſibilis appoſita tollat rationem peccati ab objecto, ut ſi dicas: ſi non eſſet peccatum, fornicarer, eo quod tunc conſenſus non videatur ferri in malum; probabilius tamen videtur, quod docent Azor. Sanch. & Laym. eſſe peccatum; eo quod ſit intrinſece malum; nec malitia ſua (quæ in conſenſum circa tale objectum traheret, niſi Dei lex arceret) exui poſſit; ideoque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, ſi efficaciter feratur, quia ſi tantum ſit ſignificatio propenſionis naturalis, in illud objectum, non eſt peccatum, Sanch. *l.*1. *mor. c.*2. *n.*25. Laym. *n.*11. v. Lugo *de pœn. d.*16. *a n.*377.

„ Gaudere, & delectari de opere malo, ſub conditione, *ſi liceret*, v. g. in prædictis deſideriis efficacibus illicitis, quando conditio eſt poſſibilis, etſi poſſit excuſari a peccato, ſecundum quoſdam Doctores, ſi fiat tantum ſecundum appetitum rationalem ſive voluntatem (ſecluſo omni alio periculo conſenſus illiciti, & turpis motus: qui tamen quia communiter, & connaturaliter ſequitur, vix tutum videtur in praxi) non poteſt tamen excuſari, ſi ſit delectatio voluntaria appetitus ſenſitivi, quæ proprie delectatio dicitur, ſitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio diſcriminis eſt, quia voluntas poteſt ferri in objectum abſtractum a malitia, cum ſequatur intellectum, cujus eſt abſtrahere; appetitus vero, quia ſequitur imaginationem, non fertur in objectum ſub aliqua certa conditione ſtatus vel temporis apprehenſum, ſed ut eſt in ſe; ideoque talis delectatio eſt de objecto abſolute malo. V. Laym. & Bonac. *de Matrim. q.*4. *punct.*6.

ADDENDA.

67 QUæſt. 16. *An concupiſcentia ſit peccatum vel cauſa peccati?* Reſpondeo. Hæc quæſtio accuratius tractanda eſt contra *Bajum & Janſenium*, qui dixerunt, omne, quod eſt a concupiſcentia, eſſe peccatum: & imprimis ſupponenda ſunt aliqua, deinde explicandum, quid reipſa & phyſice ſit concupiſcentia, ac tunc facile erit reſpondere ad quæſtionem propoſitam.

§. 1. *Concupiſcentia*, habet multas ſignificationes, nam aliquando ſignificat. 1. Actualem appetitum boni, ſic *Sapient.* 6. laudatur concupiſcentia ſapientiæ, utique tanquam bona & honeſta. 2. Potentiam appetitivam bonorum ſenſibilium, & ſic etiam non eſt mala, cum ſit futura in beatis, quos etiam delectabunt bona ſenſuum. 3. Id per quod ferimur in bonum ſenſibile contra rectam rationem, & de concupiſcentia in hoc ſenſu procedit quæſtio: ſic autem ſumpta quandoque ſignificat potentiam, quandoque actum: ſumpta pro potentia alio nomine dicitur fomes peccati, & eſt inclinatio radicalis ad bonum delectabile contra rationem: ſumpta pro actu, eſt motus aliquis, ſeu inclinatio actualis illius potentiæ, tendens in bonum delectabile contra rationem: ad vitandam autem confuſionem, per concupiſcentiam plerumque intelligimus potentiam, niſi aliud colligatur ex adjunctis.

68 §. 2. Suppono hominem potuiſſe a Deo creari in pura natura, ideſt, ſine ullo dono gratuito, cum ſolis perfectionibus naturalibus, natura enim de ſe eſt bona: ergo ſecundum ſe creabilis a Deo, & cum dona gratuita ſint gratia, non ſunt debita: ergo ſine eis creari potuit natura. Et ideo S. Pius V. Greg. XIII. & Urb. VIII. damnarunt frequentes Baji propoſitiones, 26. *Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed naturalis conditio.* 55. *Deus non potuiſſet ab initio talem hominem creare, qualis nunc naſcitur.* Homo autem ſic in puris naturalibus conſtitutus &c. habuiſſet animam cum ſuis potentiis ſpiritualibus, item corpus cum facultatibus ſenſitivis & naturalibus earum inclinationibus; uti fuſe oſtendit Suar. *in prolog.* 4. *de gratia cap.*2. & *de peccat. d.* 9. *ſ.* 5. *num.* 5. cum enim in ea ſuppoſitione fuiſſet futura eadem natura, quæ nunc eſt, habuiſſet eaſdem potentias & facultates naturales, hinc pura natura includeret pugnam appetitus contra rationem; nam cum delectabilia naturaliter plus trahant, & e contra omnis operatio virtutis ſit difficilis, naturale eſt, ut appetitus ſenſitivus, qui tendit in ſolum objectum delectabile, pugnet cum ratione, quæ abducit a delectabilibus ſenſuum ad honeſtatem virtutis,

69 §. 3. Præterea ſupponendum eſt cum Suar. *de opere 6. dier. l.* 3. *c.*17. *n.* 9. Adamum, antequam peccaret, habuiſſe gratiam, imo primo inſtanti ſuæ creationis fuiſſe ſanctificatum per gratiam & habitus ſupernaturales; deinde accepiſſe a Deo cetera dona quæ ſimul cum gratia & donis ſupernaturalibus conſtituebant ſtatum innocentiæ & juſtitiæ originalis, quæ dona præcipue erant immunitas ab errore, a veniali, a morte, a miſeriis vitæ & paſſionibus ſupponentibus malum, uti refert Suar. *in prolog.* 4. *de gratia cap.* 3. quamdiu autem fuit hic ſtatus innocentiæ, tamdiu pars hominis ſuperior perfecte ſubjecta erat Deo, & tum quoque pars inferior per ſpeciales Dei gratias & dona perfecte ſubjiciebatur ſuperiori, itaut nullus pravus motus concupiſcentiæ poſſet libertatem voluntatis prævenire, uti probat Suar. *in oper. 6. dierum l.* 3. *c.* 12. ſed ſuperveniente peccato originali, per quod pars ſuperior ſe oppoſuit Deo, factum eſt conſequenter, ut ſubtractis illis Dei gratiis & donis pars inferior ſibi relicta pugnet contra ſuperiorem, quod ſatis experimur, & notat Apoſtolus *Ad Roman.* 7. *Ego ipſa mente ſervio legi Dei, carne autem legi peccati*: & *ad Galat.* 5. *verſ.* 6. *Caro enim concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus autem adverſus carnem, hæc enim ſibi invicem adverſantur*: hinc S. Auguſt. *lib.* 1. *de peccat. remiſſ.* ait, *quando ergo peccavit Adam, tunc ejus corpus gratiam perdidit, qua ejus animæ omni ex parte obediebat.*

§. 4. Concupiſcentia non eſt nec includit morbidam aliquam qualitatem, per quam homo inclinetur ad ſolum bonum inhoneſtum, ita Bellarm. *de amiſſ. gratiæ l.* 5. *c.* 15. Suar. *proleg.* 4. *de grat. cap.* 8. *a n.* 11. Requeſenius *in ſelect. qq. n.* 214. Maurus *lib.* 5. *quæſt.* 37. *n.* 26. aliique communiter. *Prob.* 1. quia talis nunc ſecundum naturam naſcitur homo, qualis fuiſſet in ſtatu puræ naturæ, in quo habuiſſet concupiſcentiam & non habuiſſet illam morbidam qualitatem: ergo concupiſcentia non eſt nec includit illam morbidam qualitatem. *Minor* conſtat ex nu. 68. & magis firmabitur num. 71. & aſſeritur ab adverſariis morbidam qualitatem ſuperveniſſe per peccatum originale. *Maj.* autem etiam probatur, tum ex damnatione propoſ. 55. Bajanæ, *Deus non potuiſſet talem ab initio creare hominem, qualis nunc naſcitur*, tum ex Trid. *ſeſſ.* 5. *in decreto de peccat. origin.* ubi loquens de mutatione per peccatum facta in homine, meminit tantum de amiſſione juſtitiæ & ſtatus originalis, ac perfectionum ex ea provenientium; & idem dicunt SS. PP. *Erubuerunt primi parentes poſt peccatum*, inquit S. Auguſtin. *lib.* 2. *de nupt. & concupiſc. quando poſt inobedientiam ſuam inobedientia membra ſenſerunt, quia amiſerunt, donum integritatis.* Ibid. cap. 6. *Homo inobedientiæ ſuæ malum ſenſit, quando ſibi retributam digniſſime inobedientiam ſuæ carnis invenit.* Et lib. 5. contra Julianum cap. 3. *Concupiſcentia pœna peccati eſt, quia reddita eſt meritis inobedientis*: ergo ex mente Eccleſiæ & PP. talis nunc quoad naturam naſcitur homo, qualis fuiſſet in ſtatu puræ naturæ. 2. Hæc qualitas non eſt acquiſita per actus proprios, ut patet, cum infantes ante omnes ſuos actus habeant concupiſcentiam, nec eſt impreſſa nobis & cauſata demeritorie per peccatum Adami, quia poſteriori per inobedientiam Adami tantum incurrerunt privationem donorum gratuitorum, ſicuti per illius obedientiam illis collata fuiſſent ſola bona gratuita; hinc S. Hieron. apud Suar. *de pecc. d.* 9. *ſect.* 5. *num.* 3. ait, nos hoc perdidiſſe in Adamo, quod recepimus in Chriſto, in quo recepimus ſola dona gratuita. Et ratio eſt, quia pactum cum Adamo fuit tantum de transfuſione bonorum indebitorum: ergo peccatum Adami non merebatur impreſſionem talis qualitatis. 3. Si per originale contraheretur talis qualitas, ergo pueri decedentes in ſolo originali haberent eam, & per eam poſtea actus inordinatos in reſumpto corpore, uti alii homines. Conſequens eſt contra S. Thom. *quæſt.* 5. *de malo art.* 3. *in corp.* ubi docet eos non eſſe habituros actum inordinatum, & *in* 2. *diſt.* 33. *quæſt.* 2. *in corp.* & *ad* 5. dicit eos non fore ſeparatos a Deo, quantum ad ſeparationem naturalium bonorum, ſed de Deo gaviſuros naturali cognitione, ac dilectione. 4. Talis ſuperaddita qualitas eſt fruſtranea, quia ſine ea habetur concupiſcentia, uti jam dicetur. 70

§.5. Concupiſcentia, phyſice loquendo, eſt entitas appetitus ſenſitivi, cum negatione perfectæ ſubordinationis ad rectam rationem. Hæc videtur eſſe mens S. Th. *q.* 4. *de malo art.* 2. *ad* 4. *Concupiſcentia eſt ipſa pronitas vel habilitas ad concupiſcendum, quæ eſt ex hoc, quod vis concupiſcibilis non perfecte ſubditur rationi, ſublato fræno originalis juſtitiæ*: *Et probatur*, nam includit entitatem appetitus ſenſitivi, qui ſufficienter eſt radix inclinationis ad bonum delectabile, excluſa qualitate ſuperaddita; non eſt tamen ſola entitas appetitus, cum hæc ſine concupiſcentia fuerit in Chriſto & in Adamo pro ſtatu innocentiæ, ac etiam futura ſit in cœlo: ergo præter illam debet aliquid includere, habita autem ſimul negatione perfectæ ſubordinationis ad rectam rationem, quam ſubordinationem in ſtatu innocentiæ dabant gratiæ & ſpecialia Dei dona, jam habetur radicalis inclinatio ad bonum delectabile contra rationem, & ſecundum dicta n. 68. & 69. ergo in his duobus phyſice conſiſtit concupiſcentia. 71

Objic. 1. SS. PP. dicunt, Angelos non eſſe vulneratos in naturalibus, ſed ſolos homines. Similiter Trid. ſupra dicit hominem in deterius eſſe commutatum: ergo cum homini nulla potentia naturalis ſit ſublata, debet aliquid defectuoſum eſſe impreſſum. *Conf.* nam S. Auguſtin. & S. Thom. apud Maurum num. 31. clare admittunt talem morbidam qualitatem naturæ ſuperir luctam. Reſp. Tantum volunt perdita eſſe dona gratuita, per quæ pars inferior non poterat reluctari ſupe-